

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Maurice Blanchot

Sonradan Sonsuz Yineleme

Après Coup © Éditions Gallimard, 1983

Sonsuz Yineleme / Sonradan © Kabalcı Yayınevi, İstanbul 1999

Kapak Resmi: Jacopo Mazzocchi,
Epigrammata antiquae urbis (Roma, 1521)
(Scipio Orfitus'un Sunağı)

Kapak Düzeni: Serdar Bal
Yayıma Hazırlayan: Berna Kılınçer

Baskı: Yaylacık Matbaası
Mücellit: Yedigün Mücellithanesi
Birinci Basım: Aralık 1999

KABALCI YAYINEVİ
Himaye-i Etfal Sok. 8-B Cağaloğlu 34410 İSTANBUL
Tel: (0212) 526 85 86 Faks: (0212) 513 63 05

Cet ouvrage, publié dans le cadre du programme d'aide à la publication, bénéficie du soutien du Ministère des Affaires Étrangères, de l'Ambassade de France en Turquie et de l'Institut Français d'Istanbul

Çeviriye ve yayıma katkı programı çerçevesinde yayımlanan bu yapıt, Fransa Dışişleri Bakanlığı'nın, Türkiye'deki Fransa Büyükelçiliği'nin ve İstanbul Fransız Kültür Merkezi'nin desteğiyle gerçekleştirilmiştir.

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI
Cataloging-in-Publication Data (CIP)

Blanchot, Maurice

Sonsuz Yineleme / Sonradan

ISBN 975-8240-21-8

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

MAURICE BLANCHOT

SONSUZ YİNELEME

SONRADAN

Çeviren: Serdar Rifat Kırkoğlu

İDİL

Kente girer girmez, düşkünler yurduna götürüldü yabancı. Yolda, muhafızı ona şöyle dedi:

“Bana kızacaksınız ama kuraldır. Mutluluk gösterisinden kaçılmaz.”

“Gerçekten de,” dedi yabancı. “Peki, bu kadar korkunç nesi var bu düşkünler yurdunun?”

“Hiçbir şey,” diye yanıt verdi muhafız, birdenbire ihtiyatlı görünerek, “hiçbir şey.”

Boş bir bahçeyi geçtikten sonra, büyük bir evin kapısını çaldılar.

“Ben şimdi gidiyorum,” dedi ona muhafız alçak sesle. “Ama lütfen, tavsiyeme uyun: Görünüslere aldanmayın.”

Ona kapıyı açmaya yuvarlak yanaklı, tombul elleri olan genç bir kadın geldi.

“Merhaba,” dedi kadın. “Hiç korkmayın, ev size açıktır.”

Ona kabul odasına kadar eşlik etti, burada kare omuzlu, açık ve güler yüzlü genç bir adam, onu karşılamak üzere ayağa kalktı.

“Size kocamı tanıştırayım,” dedi genç kadın, oturma-

sı için bir yer göstererek, “İyidir; siz de seveceksiniz onu.”

“Tabii, hepimizi seveceksiniz,” diye ekledi adam neşyle. Derken, onu şöyle bir süzüp çamurlu giysilerine, kirli yüzüne baktıktan sonra: “Size nereden geldiğinizi sorabilir miyim?” dedi.

Yabancı, boğazı düğümlemiş bir halde, yanıt veremedi.

“Daha sonra,” dedi genç kadın, “daha sonra, bize her şeyi söylersiniz.”

Kadın, onu odanın dışına çıkardı ve ilk kata, geniş bir duş tesisatının bulunduğu yere vardıklarında ona bir bornoz, bir fırça ve sabun uzattı.

“Görüşürüz,” dedi onu iterek ve sır verircesine: “İyi yıkanın; burada biz vücut temizliğine dikkat ederiz.”

Ancak kadın kapıyı kapatır kapatmaz, yabancı, bitkinliğini hissederek, “Açım!” diye bağırdı. Yere oturdu ve su buhar çıkararak akıp dururken ve on ağızdan çıkan gürültü tavana asılı kalmışken, midesi bulandı ve bayıldı. Bir yatakta, ıslak bir bezle yüzünü silen bir hastabakıcının yanında uyandı.

“Sakin olun,” dedi beriki tedavisiyle dostça ilgilenerek. “Acıkmak suç değildir.”

Ancak yabancı, ona doymazca bakarak, kendisini çok geçmeden ortak yaşama yeniden kavuşturup kavuşturmayacaklarını sordu.

“Ortak yaşam mı?” dedi hastabakıcı. “Burada herkes ötekilerle haşır neşir yaşar, ama ortak yaşantı yoktur.”

“Hayır,” diye mırıldandı yabancı, “özgür yaşamdan söz ediyorum ben.”

Ayağa kalkınca, kapının yanında ayakta durarak, ona sevimli bir edayla bakan genç kadını fark etti.

“Pekâlâ,” dedi kadın ona, “banyoyu bir başka zaman yaparsınız. Yürüyebildiğiniz andan itibaren, yemekhane-
neye gelin, sizi orada bekliyorum.”

Hastabakıcı, eskimiş sandaletlerini ayağa geçirmesine yardımcı oldu. Sonra, adamıngiysilerine çekidüzen verdi, saçlarını düzgünleştirdi, elbisesini kirletmiş olan çamurun birazını temizledi ve tam kapıyı açarken kulağına fısıldadı:

“Önce arkadaşlarınıza gitseniz daha iyi edersiniz.”

Bir hangarda toplanmış yirmi kişi kadardılar, esniyor, kağıt oynuyor ya da içiyorlardı.

“Size yeni geleni tanıştırayım,” dedi hastabakıcı, rastgele biraz ortaya, ama daha doğrudan bir şekilde de, bir çuval yığınının üzerine uzanmış, yaşlı bir adama hitap ederek. “Yemekhanede bekliyorlar onu. Birazdan tanışacaksınız.”

Servisini kendi yaptığı yemek sırasında genç kadın, gözleri canlı, yüzü ışıltılar içinde, yabancıнын çevresinde dönüp durdu. Ama yabancı yemeğini bitirdiğinde, kadın onun elini tutup ona şöyle dedi: “Kocam hakkın-

da ne düşünüyorsunuz?” Yabancı bu soruyu bir şok gibi karşıladı.

“Bunu niçin bana soruyorsunuz?” dedi, kurtulmaya çalışarak. “Ben boş gezenin biriyim; insanları gözlemlemeye vaktim yok.”

Kadının duymaya can attığı sözleri bildiğini hayal ediyordu.

“Ah!” dedi kadın adamın elini daha güçlü bir şekilde sıkarak, “sadece birkaç gün daha bekleyin, siz gelip bana ondan söz edeceksiniz. Bana son bir kez bakın.”

Genç kadın yabancıya şimdiye dek gördüğü en neşeli yüze sahipti.

“Şimdilik hoşçakalın, Alexandre Akim.”

Bu yabancı ad ona bir başkası kadar uyuyordu: Burada bir çeşit dilenciden başka bir şey değildi o. Hanga-ra dönüşünde, yere yattı. Çevresinde oyunlar oynanıyor, şarkılar söyleniyordu. Ama o kendini bu yüzün anısından kurtaramıyordu.

“Sen neredensin?” diye sordu ona ihtiyar, yanına çömelerek.

“Demek siz de casusluk yapıyorsunuz,” diye yanıt verdi yabancı ters ters. “Şu ya da bu ülkeden olmamın bir önemi var mı? Yabancıyım ben, hepsi bu.”

İhtiyar, ona boyun eğmiş ve sakın bir tavırla baktı.

“Ben,” dedi, “sınır eyaleti Samard’da doğdum. Köprüyü geçtin mi, küçük bir kestane korusunun yanında

yöre görülür ve tepeye tırmanırsan, civardaki ırmak bile fark edilir. Orada on erkek kardeşim var ve bunların üçünün evlilik çağında kızları var. Eğer istersen, onlarla daha sonra tanışırsın.”

“Teşekkür ederim,” dedi Alexandre Akim, “benim bir karım var.”

Keyifsizliği ihtiyarın cesaretini kırmadı, yere uzanıp esnemekte olan adamlardan birini çağırdı.

“Isaye Sirotk, hadi gel bizimle oyna.”

İskambil kâğıtları karıştırıldı, kesildi, dağıtıldı, ama yabancı oyuna katılmayı reddetti ve geleneksel hileler onun düşmanca bakışları altında yapıldı.

“Bak,” dedi ihtiyar araya girerek, “gördüğün gibi, en yaşlı olan benim. Benim yaşımdaki bir adamda tutkular sönmüştür. Birkaç gün içinde, düşkünler yurdundan ayrılıp memleketime döneceğim ve orada, bu korkunç geçmişi unutacağım. Bunun için bana güven ve eğer bir şey canını sıkıyorsa bana açıl.”

Yabancı ona teşekkür etti, ama hiç sorunu olmadığını ve yalnızca uyumak istediğini söyledi. Bu yüzden, onu bir köşede bıraktılar ve gözleri, güçsüz bir elektrik lambasının aydınlatığı kirpas içindeki adamların üzerinde yarı açık halde, sonunda, derin bir uykuya daldı. Sabahleyin, onu uyandırdıklarında kazık cezasına çarptırılmayı bekliyordu, çünkü bunun dışardan gelen kişilere uygulanan ceza olduğuna inanıyordu. Ama onu

çok iyi karşılayan müdürün karşısına çıkardılar.

“Alexandre Akim,” dedi müdür, onu yanına bir divanın üstüne oturttuktan sonra, “sizi kural olarak sorguya çekecek değilim, protokole uymayacak kadar gencim ben. Nereden geliyorsunuz? Ülkenizi niçin terkettiniz? Yolda hırsızlık mı yaptınız? Bu soruların belki de bir yararı vardır. Ama ben, bunlarla ilgilenmiyorum. Aklım başka yerde benim. Ailem çok vaktimi alıyor.” Birkaç saniye söyleyeceği sözleri aklından geçirdi, sonra elini okşar bir tarzda yabancının kolunun üzerine koyarak: “Evli misiniz?” dedi ona, yavaşça. “Çoktan olgunluk yaşına varmış olmaktan korkarken, bütün diğer kadınlardan daha çok neşe, daha çok körpelik sahibi, sizi tamamen anlayan, düşüncenizden hiç çıkmayan, sizi arayan, sizin aradığınız ve hep orada, yanı başınızda olan genç bir kadınla karşılaşmanın ne demek olduğunu biliyor musunuz siz? Bunu tattınız mı? Bütün yaşamınızda gerçekleşen bir altüst oluş önsezisine sahip misiniz? Çıldırasıya.”

Müdür, ürpererek kalktı ve şaşkın bir halde odada bir baştan bir başa yürüdü. Sonra soğukkanlılığını yeniden kazandı ve masanın üstündeki bir fotoğraf albümünü alarak konuyla birlikte sayfalarını sakın sakın çevirdi. Nişanlılık anılarıydı bunlar. Görüntüler alışıldık görüntülerdi, ama bu ışıltılar saçan, aynı çehrenin iki yüzüymüşçesine hep birbirine dönük duran iki figürün

yarattığı olağanüstü izlenimden kaçmak mümkün değildi. Bu gösteri, sonunda gözleri artık bu tür bir gizli anlaşmanın işaretlerine bakma cesaretini gösteremeyen Alexandre Akim'in canını sıktı. Bu yüzden müdür ona:

“Aramıza hoşgeldiniz. Umarım ziyaretinizden şikâyetçi kalmazsınız,” deyip görüşmeye son verince, bir iç rahatlaması duydu.

Hemen sonra, taş ocağına gönderildi ve orada, yol arkadaşlarıyla birlikte çalıştı. Dev yapılı, çok çirkin ama kalender, sürekli kaygılı ve heyecanlı gözüken bir adamın gözetimi altındaydılar. İş, kent işçilerinin her gün dağdan söktükleri taşları el arabasıyla geniş bir çukurun içine taşımaktan ibaretti. Güneş altında yapılan, yıpratıcı bir görevdi: yıpratıcı ve yararsız. Özel arabaların daha sonra yolların üstünde taşıdıkları taşları bu çukurun içine atmanın anlamı neydi? Onları çıkardıktan hemen sonra, bir yığın halinde bir araya getirdikleri zaman, arabalara yükleyemezler miydi? Gelgelelim, boş gezenleri çalıştırmak gerekiyordu ve boş gezen birinin işi de pek bir şeye yaramazdı. Alexandre Akim gözetmenle yakınlık kurdu ve gözetmen ona, gizlice içki ve konserve sağladı. Geceleyin düşkünler yurduna dönmüyorlardı; dağın içinde oyulmuş bir mağara onlara barınak işlevi görüyor ve orada dinleniyor, yemek yiyip uyuyorlardı. Bu küçük topluluğun üyeleri arasında hiç arkadaşlık yoktu. Kimi zaman kavgalar patlak veriyordu;

ama bu şiddet gösterileri kısa sürüyor ve yerlerini kabalığın karıştığı bir ihtiyatlılığa bırakıyordu. Tepelerin yamaçlarında, gri yeşil üniformaları içinde çalışan kent işçileriyle iki çift laf etmek yasak değildi. Bunlar genellikle yakışıklı, ağırbaşlı ve ciddi adamlardı ve dilenciler ayaktakımıyla konuşmaya sırf onları ölçüsüzlükleri ve tembelliklerinden dolayı kınamak için razı oluyorlardı. İşçilerden biri bir gün Alexandre Akim'e öğle vaktini geçirdikleri yüksekteki çayırlarda randevu verdi ve yüzüne bile bakmaksızın, yasaları çiğneyince, yiyecek ve barınaktan yoksun kalınması gerektiğini ve kentin en güzel binalarından birinde rahat bir lojman alınamayacağını söyledi ona. Yabancı, yanıt vermeden onun yanından ayrıldı ama bu ahlak hocasına ağzının payını vermediği için de pişmanlık duydu. Gözetmenle birlikte bu hizmetin alışkanlıklarını daha iyi tanımayı öğreniyordu. Büyük yükümlülükler yoktu: Biraz disiplin isteniyordu ve o da sadece bazı günler geçerliydi (sözgeli mi, sıra halinde yürüyüşler ya da çalışma sırasında sessizlik). İhtiyarın yokluğunda, ötekiler yeni gelene hiç dikkat etmiyorlardı ve o da onlardan kaçınıyordu. Bu bölgede her şey o denli çoraktı ki, gündüzün güneş altında yanıp kavrulunuyor, geceleyin sessizlik ve soğukla buz kesiliyor ve insanların varlığı bir düşün içinde algılanıyordu. Tan ağarır ağarmaz, bir taş ocağı kuyusuna inmek gerekiyor ve burada, küçük bir kumsalın üzerinde, bir kaynak akıyordu. İçmek, tutukluların tek

uğraşıydı. Günün geri kalan kısmında, dudaklarının üzerinden alkole batırılmış bir bez geçiriyorlar ve en ayrıcalıklı olanları bağırılarını yakan ama onlara yeni bir yaşam yanılsaması veren birkaç damla içiyorlardı. Bir hafta sonra, Akim düşkünler yurduna geldi. Ayrılma anında, gözetmen ona şöyle dedi:

“Ben de bir zamanlar evliydim. Ama mesleğim kadınların hoşuna gitmiyor. Boş gezenlerle yaşayanları sevmez kadınlar.”

Tozla kaplı, yüzü kavrulmuş, elleri çatlamış olan Akim revire gönderildi ve burada, tedavilere karşın, ciddi biçimde hasta düştü. Her öğleden sonra, güneşin anısı belleğinde henüz canlıyken, aldatıcı bir geceye girdiğine inanıyor ve gece, ona uyku ve zindelik getirmek yerine, alev olup içini kasıp kavuruyordu. Vücudunu buzlu çamaşırlarla sarıp sarmalamaları boşunaydı; vücudu yanıyor ve kendisini serinletebilecek olan suyu asla içmeden, su verin diye yalvarıyordu. Müdür onu görmeye geldi.

“Neyiniz var?” dedi, “insanın kendini bu kadar iyi hissettiği bu ülkede bu ani rahatsızlık niye? Böyle sıkıntılarınız oluyor mu?”

Hasta ona hınç dolu bir bakış attı.

“Bana vahşice davranılmasını sağladınız,” dedi alçak bir sesle. “Bir köpek, bir hayvan leşi daha fazla saygı görürdü. Konukseverliğinizi unutmayacağım.”

“Siz neler söylüyorsunuz?” diye mırıldandı müdür, böylesi bir kızgınlığa şaşarak. “Sözleriniz beni üzüyor. Yazgınızı çekilir kılmak için elimden gelen her şeyi yaptım. Bir şeyiniz mi eksikti?”

“Evet, gerçekten de bir şeyim eksikti,” diye öfkesi burnunda bir halde bağırdı ve nerede olduğunu unutarak, ulumaya başladı. “Defolun başımdan, defolun başımdan!” Öyle ki müdür tek sözcük eklemekten uzaklaştı.

Onu bir zindana koydular, burada en iyi şekilde bakılmaktan yararlanmayı sürdürdü, ancak bir hava deliğinden sadece cılız bir ışık alıyordu; sessizlik o kadar büyüktü ki, bütün dünyadan hepten kopmuş gibi görünüyordu. Hastabakıcı ona güven aşılamaya çalıştı.

“Elbette, özgürlükten yoksun kalmak güçtür,” diyordu ona. “Ama insan hiç özgür müdür? İstenilen şey yapılabilir mi? Ve mutsuz olmak için daha birçok neden var.”

“Teşekkür ederim,” dedi Akim, “ama başkasının mutsuzluğu düşüncesiyle beni avutamayacaksınız. Acısını çektiğim şey bana aittir.”

Ateşi yatıştı ve yabancı, karabasanlarından daha kalıcı bir düşle hapishaneden çıkma umudundan vazgeçti.

“Bu hücreden ne zaman ayrılacağım?” diye sordu. “Bu kadar ciddi bir hata mı işledim? İnsan sayıklamalarından sorumlu değildir.”

Hastabakıcı bilgi almaya gitti.

“Müdür ortalıkta yok,” dedi dönüşünde. Ve sıkıntılı bir tavırla ekledi: “Havada fırtına var.”

Bununla birlikte özgürlük gerçekleşti ve yeniden arkadaşlarına kavuştu. Onların arasında hüküm süren hareketliliğe şaşırdı ve onu görür görmez yeniden sessizlik baş göstermesine karşın, yüzlerinde bir çeşit tatmin ya da hoş olmayan bir ilgi dikkatini çekti.

“Yine ne var?” diye sordu hırçınlıkla. “Benden ne gizliyorsunuz?”

“Sus,” diye yanıt verdi ona ihtiyar. “Burada kanunları sen koymuyorsun. Burada her birimizin kendi hapishanesi var, ama hapishanesinde herkes özgür.”

Adamlardan adı Isaye Sirotk olan biri, ona kaba bir dille hakaret etti. “Casus,” diye bağırdı ona, “gammaz.” İki adam birbirlerine girdiler, Akim boğazını adama kaptırdı. Hasminin yüzünü, uzun yelken kulaklarını, gözbebeklerini seçemediği gözlerini, çirkin yüz çizgilerini görüyordu. İhtiyar söverek onları ayırdı, ama başını pencereden soka ev hizmetkârlarından biri yabancıyı müdüre gitmeye çağırdığından, birdenbire sustu.

“Dinle,” dedi ona ihtiyar, onu bir köşeye iterek, “daha önce de fark etmişsinizdir, müdürle karısı birbirlerinden nefret ediyorlar. Sessiz, nedensiz bir nefret bu, evi altüst eden ve kendini dışavurmak için hiçbir şiddete ihtiyaç göstermeyen korkunç bir duygu. Sessizlikle iki-

yüzlülük ona yetiyor. Bununla birlikte, bazen kavgalar patlak veriyor. Duvarları delip geçen çığlıklar işitiliyor. O zaman onların önünde görünmektense bir zindanda hapis olmak daha iyidir.”

“Gerçekten mi?” dedi yabancı. “Tamamen soğukkanlı olmaya ihtiyaç duyduğum bir anda kötücüllüğü beni yalanlarla rahatsız etmeye kadar götürüyorsunuz. Beni yitirmeyi niçin aklınızdan geçiriyorsunuz? Size ne yaptım ben?”

Onu ilk kez girdiği büyük kabul salonuna soktular. Yere yayılmış duran çiçekler vardı. Başka çiçekler masanın üzerinde taçlar oluşturunuyordu.

“Bana diyecek neyiniz var?” diye sordu, yüz çizgileri gerilmiş ve hasta görünenen müdür. “Çok az vaktim var.”

“Karınızı görebilir miyim?” diye sordu yabancı, ona sinsi sinsi baktıktan sonra.

“Evet, tabii,” diye yanıt verdi müdür, dalgın bir gülümsemeye. “Aslında bugün onun doğumgünü ve biraz beklesiniz iyi edersiniz.”

Yabancı özür diledi, sonra sessiz kaldı.

“Hepsi bu mu?” diye söze yeniden girişti müdür, sabırsızlanarak. “Bana soracak başka sorularınız yok mu? Beni niçin rahatsız ettiğinizi söyleyin.”

“Ama,” dedi yabancı, “ben burada sadece sizin emrinizle bulunuyorum.”

“Doğru,” dedi müdür, kafası karışarak. “Beni bağışlayın, kendimi rahatsız hissediyorum. Size verilen cezadan ötürü üzüntülerimi dile getirmek isterim. Hasta bir adamdan intikam almam zor oldu benim için. Bunu unutun ve beni yeniden görmeye gelin.”

Akim gitmek üzereydi, ama müdür şunları söyleyerek onu tuttu: “Louise’i çağıracağım; sizinle biraz laflamaktan memnunluk duyacaktır.” Kadın onun koluna yaslanmış, adamsa ona doğru eğilmiş halde, birlikte geri döndüler. İkisi birlikteyken yüz çizgilerini aydınlatan gençliğe çok şaşı yabancı, müdür kendini tümüyle toparlamış görünüyordu, gülümsüyor ve küçük adımlarla, yaramaz bir çocuk tavrıyla ilerliyordu.

“Bizimle bir şeyler içmeye kalın,” dedi kadın ona elini uzatarak. “Doğumgünüm olduğunu söyledi mi Pierre size?” Sonra, yürüyüp giderek: “Yarın yine gelin, sohbet ederiz,” diye ekledi.

Yabancı, arkadaşları arasında yalnız kalmaya kararlı olarak, hangara döner dönmez yattı. Ama hepsi de etrafını çevrelediler ve o, her dediklerine ters bir sesle karşı çıkarak onlara kafa tuttu.

“Yaylanın,” diye bağırdı ihtiyar onları dağıtarak. Sonra kendi âdetine göre çömeldi. “Beni bağışla, Alexandre Akim. Hastaydın sen. Ötekilerden uzakta yaşadın. Daha iyi bir yol arkadaşı olmam gerekirdi benim. Bugün dinlemek istiyor musun beni?”

“Bırak uyuyayım.”

“Evet, uyuyacaksın. Ama önce, beni dinle. Nezaket-sizlik ediyor değilim, bir istek bu, çok mütevazı bir rica. Belki de müdürü karalamaya çalıştığımı düşünüyor-sun?”

“Düşüncelerinle cehennemin dibine git! Hastayım, yalnız kalmaya ihtiyacım var.”

“Diyeceğim şu, ona kızdığımı inanıyorsun. Ama hayır, iyi bir adam o. Bana karşı hep cömert oldu. Beni kovabilirdi ama yaşlı olmama rağmen yanında tutuyor. Mutsuzluklarından sorumlu mu o? Mutsuz olmakta utanılacak bir şey var mı? Ve insanın kendini sevmesi yerine kendinden nefret etmesinden daha korkunç bir mutsuzluk olabilir mi?”

“Hikâyelerine son ver yoksa gözetmeni çağırırım.”

“Bir şey daha var. Sana göre hangisi haksız? Hafif bir kadın, şımarık bir çocuk o; ama, o kadar ağırbaşlı, o kadar sert bir adamla nasıl yaşanır?”

Yabancıнын yana doğru dönüp onu artık dinlemediğini gören ihtiyar iç çekerek uzaklaştı. Ertesi sabah Akim, genç kadının kentin birkaç yerlisinin tedavisiyle ilgilendiği revire gitti. Kadın ona dostça bir el işareti yaptı, ama onunla konuşmadı. Akim, boş odalarda kendisi için anlaşılmaz olan bir dramın izlerini arayarak düşkünler yurdunun salonlarında dolanmayı sürdürdü. O gün ev ona tümüyle açıldı. Arşivlerin arasın-

da, belgelerle dolu rafların üstünde, çerçevenilmiş bir çiçeğin, dokunaklı ve yararsız bir nesnenin, kusursuz bir aşkın anısını uyandırdığı resmi bürolarda geziniyordu. Okumaya cesaret edemediği yazışmalar ona her zaman saygı duyulan bir bağlılığın kanıtlarını sunuyormuşçasına iyi kapatılmamış çekmecelerin yanında oyalanıyordu. Müdürün dairesine girdi. Duvarlar çıplaktı; deniz kabukları, üzeri işlenmiş taşlar, canlı renklerle boyanmış bardaklar, şömineyi ve mobilyaları süslüyordu. Adeta yeni oluşmuş bir ırmak bu odalardan akıp geçmiş ve camlaşmış imgeler biçimi altında, çayırırlardan sökülmüş ot ve toprak kalıntılarını ardında bırakmış gibiydi. Bu bolluğun yarın kuruyup kurumayacağı, ya da bahçe döşemenin üzerinde düzenlenince, çok geçmeden çiçekler ve yeni yapraklarla kaplanıp kaplanmayacağı bilinemedi, yeşil dallar tavana kadar yükseliyorlardı. Akim, bu çocukça dekorasyonun nasıl düzenlendiğini anlayacak vakti bulamadan, şaşkınlıkla, Louise'in dönmüş olduğunu fark etti; Louise ona birkaç saniye düşler içinde baktı.

“Dairem uzakta,” dedi. “Ama burada kalalım.”

Akim bir sandalyeye, o ise arkalıksız bir kanepenin üzerine törensi bir havayla oturdu.

“Gerçekten de bir yabancısınız,” dedi Louise. “Belki de burada yapıldığı gibi yaşamayı ve çalışmayı öğreneceksiniz, ama kendi ülkenizi unutacak olmanıza şaşa-

rım.”

Akim yanıt vermedi.

“Kentimizde bu kadar hoşunuza gitmeyen ne? Genişliği mi, çok yüksek evleri mi, dar sokakları mı? Düşkünler yurdu mu tiksinti veriyor size? Ardınızda özlediğiniz birini mi bıraktınız? Size yardım etmek isterdim.”

“Yardım edebilirsiniz,” dedi Akim yerinden doğrularak. Yeni, beklenmedik bir ifade geçti yüzünden. “Özgür olamamanın ıstırabını çekiyorum. Yeniden eskiden olduğum kişi olmama izin verin.”

“Ama kolay bu,” dedi genç kadın. “Karantinanız son bulacak sadece. Eğer isterseniz, yarın kenti ziyaret edecek ve sakinlerle konuşacaksınız. Sonra, size hikâyemi anlatmak isterim,” diye ekledi.

Akim, bu çocuksu ama soğuk sese kulak verdi ve bu, doğal bir şekilde, kadının nişanlılık hikâyesi oldu.

“Anlamıyorum,” dedi Akim onun sözünü keserek, “bu anıları bana niçin anlatıyorsunuz. Tersî ileri sürülmesine karşın mutlu olduğunuzu biliyorum, ama benim durumumda, üstümde olan kişilerin özel yaşamlarına karışmam ben.”

Akim ona teşekkür etti ve arkadaşları arasına katıldı. Kentteki ilk gezintisi onda vasat bir izlenim bıraktı. Evler heybetliydi, ama dar ve biçimsiz sokaklar havasızdı. Onu ağır taşralı yürüyüşünden tanıdılar ve bir kütüphaneye girince, kendisine satıcı tarafından nazik sorular

yöneltildi.

“Düşkünler yurdundaki ziyaretinizden memnun musunuz? Ne lüks var orada, ne konfor! Kentin sakinleri yabancıları daha iyi karşılayabilmek için kendilerini yoksun bırakmaktan mutluluk duyuyorlar. Aramızda sürgün olarak yaşanmasını sevmiyoruz bizler.”

Akim, sıkılmış bir tavırla dinliyordu.

“Ve ne kadar da iyi bir müdürü var!” dedi satıcı. “Bilgili ve adil bir adam. Mutsuzlukları onu insana daha da çok sevdireyor.”

“İlginize teşekkür ederim,” dedi Akim. “Kent ve çevresinin ayrıntılı bir haritası var mı sizde?”

“Kent haritası var. Ama biz başka bölgelerle pek ilgilenmiyoruz. Buna karşılık, işte size düşkünler yurdu üzerine çok güzel bir kitap.”

Akim, fotoğraflarla resimlenmiş bu kitapta, tam da beklediği gibi devlet içinde saygınlık gören ceza yöntemlerinin bir övgüsünü buldu: Bu sertlik ve tatlılık karışımı özgürlük ve baskı, uzun deneyimlerin ürünüydü ve daha adil ve daha akla uygun bir rejim hayal etmek güçtü. Dönüşünde müdürü, yüzü solgun, bir bahçe sırası üzerine yarı uzanmış olarak buldu.

“İstirabınız mı var?” diye sordu. “Yardım çağırmamı ister misiniz?”

“Uzak durun,” diye yanıt verdi müdür. “Sadece bir rahatsızlık. Yalnız kalmayı yeğlerim.”

Ev sessizliğe gömülmüştü. Boyanmış otlardan başka bir şey olmayan tarla çiçekleriyle süslenmiş haliyle her zamankinden daha yalın ve mutlu bir düşün barınağı gibi görünüyordu.

“Hüzünlü ev,” dedi ona hastabakıcı; görevinin onu çağırdığı salondan uzakta, koridorlar boyunca, kayıp bir halde yürürken. “Nasıl olur da iki insan birbirine karşı böyle saldırabilir? Onları birbirine eziyet etmeye, sadece kendilerini öfkeye kaptırmak üzere çıktıkları sessiz bir umutsuzluğa atmaya kim itiyor? Ve birbirlerini görmeleri, birbirlerine dokunmaları gerektiği andan itibaren onları saran, ağzın, gözlerin, ellerin bu sürekli titremesi, bu ıstırap?”

Hangarda, gözetmen genç bir tutukluyu kırbaçlıyordu; bir ateş nöbetine yakalanıp kentin içinde adeta çıplak dolaşmış olan mutsuz Nicolas Pavlon’du bu tutuklu. Akim, bu kırbaqlama işkencesinin ne kadar insanlıkdışı olduğunu gördü. Onuncu kırbaçta, kurban bayıldı ve sergilediği şiddetten bitip tükenmiş olan cellat, adeta bir zehir kanını ansızın dondurmuş gibi titremeye başladı. İhtiyar, Akim’e dedi ki:

“Tutukluluğum yarın sona eriyor. Ama daha fazla yaşamanın umut edilmediği bir yaşa eriştim ben. Ve boşu boşuna çektiklerimden sonra daha ne hayaller besleyebilirim ki? Yine evlenebilir miyim? Kendimi huzur içinde bir kadınla birleştirecek kadar inancım kaldı mı?

Hayır, sürgünü sona eren bir insan için her şey bitmiştir.”

“Bugün niçin yakınıyorsunuz?” dedi Akim. “Dün, yaşınıza karşın sizi kovmadığı için müdüre teşekkür ediyordunuz. Düşkünler yurdunda yaşamak bir ayrıcalık mı, bir lanetlenme mi?”

İhtiyar yanıt vermedi ve mutsuz genç adamın vücuduna su döken tutuklulara birkaç öğütte bulundu.

“Güneşin batışından önce uyanmazsa, işi bitiktir,” dedi.

Adam uyanmadı ve kan akışının kesildiği vücudunun üzerine her gece sarındığı uzun battaniyeyi örttüler. Akim, bu safdil ve kaba saba yol arkadaşı için gerçek hiçbir şey duymadığı halde, yüreğinin parçalandığını hissetti ve ihtiyarın geceyi kendisiyle birlikte birbirine karışan inilti, sızlanmalar ve dedikodular arasında geçirmesine izin verdi.

“Onları düşman yapan nedir?” diyordu. “Ailenin yokluğu mu? Öksüzler mutluluk içinde bir araya gelemezler. Onları birlikte yaşamaya hazırlayacak, aile yaşamının özü olan şu ortak tatlı içgüdü yoktu onlarda. Ve onların çocukları yok. Talihlerinin yükünü hafifletebilmek için sadece nefretleri var.”

“Ölümçül bir hata işlediler,” diyerek söze yeniden girişti. “Aşkın onları birbirlerine çektiğine inandılar, oysa birbirlerinden nefret ediyorlardı. Bazı işaretlerden,

her ikisi de aynı yazgıya bağılı olduklarını hissettiler, ama anlaşmazlık ve eziyetler içinde birbirlerini paralama arzusuydu bu. Ne kadar zaman birbirlerini aldattılar? Bedenleri üzerinde, ortak öfkelerinin kanıtlarını sonunda tanıdıkları eski yakınlıklarının izlerini keşfederek çok geç olarak uyandıklarında, birbirlerinden nefret etmeye devam edebilmek için birbirlerini sevmeyi sürdürmekten başka bir şey yapamıyorlardı.”

“Kadın onu aldattı mı?” dedi. “Hayır, bundan uzak durdu; kendisinden biraz uzaklaşma olanağını, yabancı bir şeyleri, belki şiddetli duygulardan arınmış bir başka yaşamı soluma olanağını esirgedi ondan. Kadın, onu aşırı ilgisiyle boğabilmek için onu terk etmiyor, adam bu ilgide kadının ona gösterdiği bütün nefreti ve onda esinlediği uzaklaşmayı görüyor. Kadın, bundan böyle yaşantıları olan boşluğu temsil edebilmek için başka bir varlık nedenine sahip olmadığından, onu izliyor. Adam daha sakin. Ama umutsuzluğu başka hiçbir oyalanma bulamıyor. Adam sessiz. Söylediklerine kayıtsız kalarak konuşuyor. Suskunluğunu sonsuz derecede hüzünlü, aşağılanmış, horgörölesi bir şey kılarak susuyor. Mutsuz genç insanlar. Hüzünlü ev.”

“Kesin sesinizi,” dedi Akim, bu arkası gelmeyen sözlerle kafasını takarak. Ama onu sarsınca, ihtiyarın gözlerinin boş ve çakmak çakmak olduğunu gördü; ihtiyar içinde alkol katılmış otların bulunduğu sudan ne za-

man içecek olsa böyle oluyordu. Onu sertçe yatırdı ve geceyi lleri kuşatan sessizlik içinde geçirdi.

Nicolas Pavlon'a ihtişamlı bir cenaze töreni yapıldı. Düşkünler yurdunun en büyük salonunda üzerine sayısız ieğın yığıldığı bir katafalk hazırlanmıştı. Ölenin yol arkadaşları sırayla başını beklediler ve mutsuzluğın istendişı aracı gözetmen, anıtın arkasında, gösterdiği korkunç şiddetin üzüntüsü içinde yığıldığı alçak bir sandalyenin üzerinde, onu terk etmedi. Kortej ağır ağır kentin içinden geçti. Yabancı, gökyüzünde birleşir gibi gözüken yüksek evlere, kasvetli ve dar dkknlara, st katlara ait olur olmaz daha zengin ve daha geniş gözüken dairelere, tamamen keyfince bakabildi. Ona sylenildiğine göre, mezarlık kentin merkezinde yer alıyordu; çevresinde duvarların kapalı bir alan çizdiği bataklık bölgedeki tepenin yamacında uzanıyordu. Törenin görkemi, yabancı bir ölüye yalandan ağılayan sakinlerin görünüşteki hüznü, bayram giysileri giymiş tutukluların kabalıkları Akim'de, cezadan korkmuş olmasaydı ona korteji hemen terk ettirecek olan bir tiksinti uyandırdı. Müdür, çukurun yanına yerleştirilmiş tabutun üzerine, taziye sözcükleri söyleyerek birkaç iek atacağı anda, Akim yüksek sesle şunları söylemekten kendini alamadı: "Neler oluyor? Bu bir soytarılık, bir alay, ya da ahlakı bozulmuş insanların bir intikamı mı?" Pişmanlık duyduğu sözlerdi bunlar, çünkü çevresindeki insanlar onun acı içinde kendini kaybettiğini sandılar, ama o

başka türlü yapamazdı. Düşkünler yurduna dönünce, başka bir törene katılmak zorunda kaldı: İhtiyar ayrılıyordu. Bütün tutuklular hâlâ ölümün kokusuyla ılık olan kabul salonunda toplanmışlardı. Katafalkın çiçeklerinden daha az parlak olmayan çiçekler bu veda törenini bir nişan törenine çeviriyordu. İhtiyar, heyecanla, şimdiden sarhoş, orada olanların zararına büyük haksızlıklar yaptığına inanıyor, bağış diliyor, sandalyelerin, masaların çevresinde dönüyordu.

“Kuruma şeref verdiniz,” dedi müdür gülümseyerek. “Evinize tümüyle uyum sağlamış olarak dönüyorsunuz. Konukluğunuz kuşkusuz her zaman hoş olmadı; her şeyin açıklanamaz olduğu, sizi sevenlerin haksız bulunduğu, cezaların saçma zalimlikler olarak görüldüğü can sıkıcı saatler vardır. Ama her yaşantıda durum böyledir. Önemli olan bir gün hapishaneden çıkmaktır.”

Alkışladılar. Akim bir şey sormak istedi, ama bütün bu insanların önünde konuşmaktan utandı ve sessizce bir köşeye çekildi. Kabulden sonra, müdür onu çağırdı:

“Sabırsız, kaygılı olduğunuzu görüyorum. Yeni yaşamınıza alışmanız için iyi bir durum değil bu. Bana kalırsa, olup bitenleri olduğu gibi görmemekte haksızsınız: Burada, iyiliğinizin istendiği bir evde bulunuyorsunuz ve üzücü hiçbir şeyden korkmadan bize güvenmelisiniz.”

Masanın yanında ayaktaydı; karısı, arkasında otur-

muş, gülümseyerek onu dinliyordu. “Birbirlerinden nefret etmeleri mümkün mü?” diyordu Akim. “Hayır, bu kentte her şey başka bir kılığa sokuluyor; onlar birbirlerini seviyorlar ve aralarında olsa olsa genç evlilere özgü kavgalar patlak veriyor.”

“Kaygılı değilim,” diye yanıt verdi. “Evin âdetlerini anlamıyorum ve bunun sıkıntısını çekiyorum, hepsi bu. Ülkeme dönmeme izin verilsin, sizi en iyi hatıralarla anımsayacağım.”

“Bir yabancı o,” dedi Louise neşeyle. “Hep öyle düşündüm, hiçbir zaman buralı biri olmayacak.”

“Beni daha ne kadar tutuklu olarak alıkoyacaksınız?” diye sordu Akim.

“Tutuklu mu?” diye yine söze girdi müdür, kaşlarını çatarak. “Niçin tutuklu diyorsunuz? Düşkünler yurdu bir zindan değil; temizlik gerekçeleriyle birkaç gün dışarı çıkmanız engellendi, ama şimdi kente özgürce gidip gelebilirsiniz.”

“Özür dilerim,” dedi Akim. “Ben demek istiyordum ki: Düşkünler yurdundan ne zaman ayrılabilirim?”

“Daha sonra,” dedi müdür sıkılmış bir tavırla, “daha sonra. Ve zaten, Alexandre Akim, bu size bağlı. Artık bir yabancı olma duygusunu taşımadığınızda, o zaman sizin yeniden yabancı olduğunuzu görmekte bir sakınca olmayacak.”

Güldü. Akim bu şakadan intikam almak isterdi, ama

kendini üzüntüye boğulmuş hissediyordu.

“Karınız açıkladı: Ben, başka bir kente ait bir adamdan başka birisi olmayacağım.”

“Yok canım, daha neler, cesaretinizi kırmayın siz. Karım aklından geçen her şeyi söyler; onu ciddiye almamak gerek.”

Müdür, Louise’e doğru eğilip kadının omuzlarını okşadı. Akim hangara dönmeden önce onlara bir saniye baktı.

Gizli gizli biraz yiyecek bulmuş olan boş gezenler, içki âlemi yapmayı sürdürüyorlardı. İçiyorlar ve hüznü bir sesle şu türden şarkılar söylüyorlardı:

*Doğduğum ülke,
Niçin terk ettim seni?
Değilim artık masum
Ve de talihsizim.
Şimdi aşksız,
Sonsuza dek hapis,
Kurtuluşum olacak ölümüm.*

Akim’i candan bir şekilde karşıladılar, ama çok geçmeden Isaye ile Grégoire adlı bir tutuklu kavgaya tutuştular. Biri ötekini kendisinden para ödünç almakla suçluyordu. “Paramı geri ver,” diyordu Grégoire. “Benden aldığın için sana kızmıyorum, ama bugün ona ihtiyacım

var; hadi, bana geri ver onu.”

“Sus, ayyaş,” diye yanıt veriyordu Isaye. “Bu parayı nerede kazanmış olabilirsin? Çaldın onu sen.”

“Çaldım mı?” diyordu Grégoire, suçlamanın büyüklüğüyle birdenbire bunalmış halde. “Çaldım mı? O pis hırsız sensin. Onu çalışarak kazandım ben. Param benim işimdir.”

“Dinle,” dedi Isaye sabırsızlıkla. “Sarhoşsun ve çok konuşuyorsun. Burada maaş yok. Eğer bu parayı gerçekten kazanmışsan, bize casusluk et diye ödendi bu para sana. Sana gammazlık etmeyi öğreteceğim ben!” Ve onun boğazına sarıldı.

Bu gammazlık suçlamaları sık sık oluyordu; belki de haklı gerekçeleri vardı, ama sonuçta insan sevmediği kişilere niçin ihanet etmesindi ki? Aralarında bir dayanışma zihniyeti yoktu, herkes kendisi için yaşıyordu ve hatta bu içlidişliliğin sinsi düşmanlıklara yol açtığı düşünülüyordu. Akim, bir çift lakırdı edebileceği tek kişi olan ihtiyarın yokluğunun ona ne kadar ağır geldiğini hissetti. Bu akşam birisiyle konuşması gerekiyordu; düşüncelerinden çıkamayacak olursa boğulup gidecekti. Müdürle karısının anısı onu o kadar acımasızca rahatsız ediyordu ki o da sarhoş gibiydi, gerçek doğasını kendisinden başka hiç kimsenin göremediği bir tutkudan sarhoş olmuştu. Onlardan nefret ediyordu, çünkü sürgünününden onlar sorumluydu; ama bir sevecenlik duygusu,

gönül sadeliği içinde yaşayan bu sevimli çifti düşününce, ona dokunuyordu. Evet, kimi zamanlar mutsuzluğun onları kıvrandırmasını, sonsuz azapların içine sürüklenmelerini, nefretin tek bağları olmasını diliyordu, çünkü onu bu dünyada bekleyen şey, nefret ve azaptı; ama insan gerçeğe gözlerini kapayabilir mi? Mutluluğa çok yakın gösteriden doğan bu acı huzuru hissedebilmek için bu iki güzel çehreyi, bakışmalarını, gülümseyişlerinin doğallığını anımsaması ona yetiyordu. Günün heyecanları altında ezilerek uyuyan gözetmeni sarstı.

“Müdür hakkında niçin bu kadar çok yalan var?” diye bağırdı ona.

Ama dev yapılı adam, uykunun avuntusundan sökülüp ona durmadan azap veren pişmanlıklara atıldığını görür görmez inildedi ve bir dizi saçma sapan laf etti.

“Haklı haksız uyandırılacak bir eşek değilim ben. Uyumaya ihtiyacım var benim. Rahat bırakın beni.”

Akim onu ikinci bir kez sarstı.

“Bırak da evin etrafında dolaşayım. Hava alamıyorum, boğuluyorum.”

Gözetmen sövdü ve kollarını yüzünün üstünde çaprazlamasına kavuşturdu.

“Çıkmama izin verecek kadar sağduyulu davranın,” dedi son bir kez Akim.

Botlarını uyuyan adamın kaburgalarına yapıştırdı. Adam, şaşkın ve gözleri ifadesiz bir halde, ağır ağır

kalktı, sonra uykuyla uyanıklık arasında yolunu bulmaya çalışıyormuş gibi başını salladı; birdenbire, bir iç sıkıntı duygusu yüzünü altüst etti; Akim kendini kenara atacak zamanı zor buldu ve adamın yüzünü buruşturup kasmaya başladığını gördü. Dışarıda, rüzgâr ağaçları öylesine sallıyordu ki, birbirlerine sürtünen yaprakların kuru gürültüsü çorak bir kum uzamını çağırıyordu. Esintiyle, zaman zaman uyarıcı ve hoş, zaman zaman vebayı andıran kekre bir koku geliyordu; bataklıklar, geceyi insanın kendini kaptırmakta ihtiyatsızlık edeceği bir çeşit tuzığa dönüştürüyorlardı. Sıranın üzerine oturmuş olan yabancı, kendi kendine gözetmenle konuştuğunu hayal etti.

“Yalanlar mı?” diyordu muhafız. “Bunlardan söz etmeyi arzulamayacak kadar çok yalan biliyorum ben. Bu hikâyeleri açmayın.”

“Aa!” diyordu Akim. “Benim tam da bu konuları iyi bilen birine ihtiyacım var. Ötekiler gibi bir hikâyeye değil bu, öyle değil mi?”

“Öyle ya da böyle, analiz edilecek ve yinelenecek bir hikâyeye değil bu. Sizin için bir önemi var mı?”

“Hayır, hayır,” diyordu Akim, “hiçbir önemi yok. Ama soruma yanıt verin: Onlar mutlu mu, yoksa mutsuz mu?”

Gözetmen burnunu çekiyor, yabancı sorduğu şeye yeniden dönmeye cesaret edemiyordu. Şöyle dedi:

“İki yıldır.”

“Peki evlendikleri sırada davranışları bugünkü gibi miydi?”

“Evet.”

“Görüyorsunuz,” diyordu Akim, “eğer hiçbir şey değişmediyse, hep mutlu oldukları için değişmedi. Mutluluk aldatmaz. Ciddi ve büyük bir duyguyla bağlı olduklarına eminim onların.”

Gözetmen burnunu çekmeyi sürdürüyordu.

“Görüşünüz bu değil mi sizin?”

“Bana bu konuda görüşümü sormayın. Ben gözetmenim. Gördüğümünden başka hiçbir şey bilmiyorum.”

“Ben de onu soruyorum, bana gördüğünüzü söyleyin.” Muhafız sustu. “Pekâlâ,” dedi Akim, “konuşmaktan korkuyorsunuz. Her şeyi kendi başıma bulmayı bilirim.”

“Hayır, Alexandre Akim, bilmeye çalışmayın: Neye yarar bu? Sizinle açık kalplilikle konuşacağım. Bunu her kim olursa olsun anlatırdım. Evlendiklerinde, düşkünler yurdundaki görevimdeydim ben. Benim de bir karım vardı. İlk günler, odalarından ayrılmadılar. Evde tuhaf bir sessizlik vardı, insanın çalıştığı halde kendini nasıl meşgul edeceğini bilemediği bir aylıklık izlenimi. Bir hafta sonra yabancılar geldi ve benim bunu bildirmeye gitmem gerekti. İlk odada, hiç kimseyi bulamadım; birkaç yıldır oturulmamış gibi, mobilyaların üze-

rinde toz birikmişti. Korktum, seslendim. Sonra küçük büroya girdim. Ama orada da hiç kimse yoktu. Her şey düzen içindeydi, ama yine de korkunç bir şeyin olduğunu çoktandır biliyordum. Birkaç saniye kalıp bekledim. Kaçmak istiyordum. Her ikisinin de öldüğüne inanıyordum. Ama sonunda kapıyı araladım ve perdeyi kaldırdım. Birbirlerinden uzakta oturmuşlardı, birbirlerine bakmıyorlardı, hiçbir şeye bakmıyorlardı. Yüzlelerinden okunacak hiçbir şey yoktu; sadece başımı çevirmeme neden olan boş bir hava. Evet, bu sessizliği açıklayan bir hava, tasalı ve bulanık, mutsuzluğa kayıtsız, hiç kimse için sertlik taşımayan bir hava. Orada kalamayacağımı hissettim. Kimıldadım ve adam bana bakarak şunu söyledi: ‘Evet, evet, geliyorum.’ ”

“Hepsi bu mu?” diye sordu Akim, “Ama sizin bu belirttiğiniz dingin mutluluk, olağanüstü bir şey, her türlü idilin kalbinde olan duygu, sözsüz gerçek bir mutluluk.”

“Gerçekten mi?” dedi gözetmen; “gerçekten mi, siz böyle mi adlandırıyorsunuz bunu?”

Yabancı, rüzgârın kuruluk ve çoraklık çektiği yaprakların gürültüsünü yine dinledi. Koku boğucu oluyordu. Evin çevresinde, bütün kentin bataklık kokularının çöktüğü bir çukur oyuluyordu. Döndü ve gözetmeni çuval yığınlarının üzerinde derin bir uykuya dalmış buldu; ama ertesi sabah, adam kötücül bir tavırla

ona şunu bildirdi:

“Akşamleyin çıkmayı aklından geçirme: Beş kırbaç yersin.”

Öğle sonrasının başlangıcına doğru, kente gitmeyi isterken, ihtiyar, ailesinin üyeleriyle birlikte çıkageldi; hiçbir şey söylemeyen esmer derili iki genç adam ve kısa boylu, şişman üç kız. İhtiyar arkadaşlarına dedi ki: “Bunlar benim erkek kardeşlerimin çocukları.” Ve Akim’e, beyaz pamuklu kumaştan bir elbise giymiş olan en gencini tanıştırdı. Önce korkuya kapılan genç kızlar, tutuklu ailelerinin özgürlüğe kavuşma zamanı gelmediği sürece giremeyecekleri bu ünlü binayı ziyaret etmeyi kafalarına koydular. Budalaca, koridorlar boyunca, duş tesisatının bulunduğu birinci katın salonlarında ve hatta mahzenlerin dibine oyulmuş karanlık hücrelerde koşu-şuyorlardı.

“Kentte tanıdığım hiç kimse yok,” dedi ihtiyar. “Ak-rabalarım arasında kendimi yersiz yurtsuz hissediyorum. Anayurdun anısı zamana dayanmıyor.”

Akim bu sözlerin onu avutmaya yönelik olduğunu düşündü, ama umudunu boşu boşuna yaralıyorlardı.

“Beni güler yüzle karşıladılar; ama artık sadece yabancı olanların bu büyük ilgisi neye yarar ki? Çok yaşlıyım ben.”

Genç kızlar solukları kesilmiş, gözleri pırıldayarak, yüzleri terden ıslanmış bir halde döndüler. Çirkin ama

hořtular.

“Döneceğim,” dedi ihtiyar, Akim’e. “Geleceği düşün.”

Akim kenti gezmek için çok az vakti olmasına karşın, yeniden dar sokaklara daldı ve eski kitapçının önünde durdu.

“Çevre yöreler üzerine kitaplarınız yok mu gerçekten?” diye sordu. “Kartpostal ya da çizelge?”

“Pek sanmıyorum,” dedi satıcı, “ama yine de size yardımcı olmak için bir arayayım.”

Merdivenin üzerine çıkıp rafların üzerinden çabuk çabuk seçtiği kitapları önlüğünün içine atarken, Akim ona sordu:

“Müdürle karısının şey oldukları doğru mu...”

“Ne oldukları?” dedi satıcı.

“Mutlu değil mi onlar?”

“Ama, bunu siz bilmiyorsanız, kim bilecek ki?” dedi satıcı. “Tutuklular her zaman çok iyi bilgi sahibidirler. Onlar sayesinde çok şey öğreniriz biz.”

“Şey, onların evliliklerinin gerçek bir idil olduğunu sanıyorum ben. Bu kadar mükemmel birlikteliklere pek ender rastladım.”

“Öyle, öyle,” dedi satıcı merdivenden inerek. “İşte sanırım, size gereken şey.”

Bütün bölgenin tarihçesini anlatan ve birkaç sayfa resim de içeren çok eski bir kitaptı. Akim daha yeni ki-

taplar olup olmadığını sordu.

“Ender bulunan bir kitap bu,” dedi satıcı anlamadan. “Onu istediğiniz gibi inceleyebilirsiniz, ama yanınızda götürmenize izin veremem. Şu sıranın üzerinde bakın.”

Akim yüksek bir taburenin üzerine oturdu ve dükkânda hüküm süren sessizlikten yararlanarak okumasından umduğundan da fazla bilgi sağladı.

“Louise benim öğrencim olmuştur,” dedi birden satıcı. “Sık sık bu dükkânda oynamıştır ve okumayı da benim kitaplarımdan öğrendi.”

“Burada mı yani?” diye sordu Akim.

“Evet, burada. Çok neşeli, ama akli başında bir çocuktur. Resimler, kartondan oyulan güzel harfler onun çok hoşuna gidiyordu. Kenar çizgilerini ustaca ortaya çıkarıyordu. Onu mutlu görmeyi kim ummazdı?”

“İşte ilginç olan da bu,” dedi Akim. Ve kitaptaki bazı resimlere baktıktan sonra, kendisinin de en güzel bölümlerin aynısını yeniden yapıp yapamayacağını sordu. Sonra, vakit geç olduğundan, izin de almış olmasına karşın dükkândan hemen ayrıldı.

Düşkünler yurdunda, onu bir angarya bekliyordu. Sokaktan toplanan sağlıksız görünüşlü, yorgunluktan bitip tükenmiş, şaşkın adamlar, tutuklular için avlu işlevi gören kapalı alanda toplanmışlardı. Bir süredir evde olan yabancılar sırayla yeni gelenlerle ilgileniyorlar ve bu alışılmadık inzivanın sıkıntılarını yatıştırıyorlardı.

Akim, bu sefil görünürlü adamlardan birine şöyle dedi:

“Bu evde, yabancı olmanın zor olduğunu öğreneceksiniz. Aynı zamanda yabancı olmaktan kurtulmanın kolay olmadığını da öğreneceksiniz. Kendi ülkenizi özlerseniz, burada her gün onu özlemek için daha çok neden bulacaksınız; ama onu unutmayı ve yeni yerinizi sevmeyi başarırsanız, sizi kendi ülkenize göndereceğiz, ve orada, bir kez daha yersiz yurtsuz olacağınızdan, yeni bir sürgüne başlayacaksınız.”

Bu sözler müdüre iletildi ve müdür Akim'e, gelecek sefere onu cezalandıracağını bildirdi. Akim hemen bir görüşme talep etti. Talebi reddedildi ve ertesi gün, hastalığına karşın, yeni gelenlerle taş ocağına gitmek zorunda kaldı; gerçi ona karşı sergilenen duygular ve özgür bir adamın davranışı olan kendi davranışı, onu bir daha asla böyle bir deneye maruz kalmayacağına inandırabilirdi. Disiplinli ve titiz işçilerin böcekler gibi olduğu verimsiz dağlarıyla, taşlarla doldurulan ve mekanik taşıma araçlarıyla yavaş yavaş boşaltılan geniş çukurlarıyla sıcaklığın kavurduğu bu manzara, onu bir çöküntünün içine sürükledi ve sırasıyla, yalıtılmışlığının aşırılığı içinde öleceğine ve özgürlük yolunu bulacağına inandı. Sırf lanetleyebilmek için, hayal meyal görebildiği bir gerçekliğin kalıntılarına hummasını karıştırarak, işçilerden birine doğru koştu, kazmasını elinden alıp vahşice kayaya vurdu. Ona, boş gezenlerin işinden daha

yararlı gözüken bu işten yeni bir ağırbaşlılık çıkaracakmış gibi geliyordu ve her kazma darbesi gözünde, hapishanesinin duvarlarına indirilen bir darbe etkisi yaratıyordu. Aynı zamanda da, güneşin altında, sanki, mutsuzluk azaplarının ortasında, nefret devinimleri arasında saf ve zarif bir duygu kalmış gibi, bilmediği bir zindeliği tadıyordu. Bu sayıklamadan kopartılıp da mağaraya hapsedilince, yeniden, onu günler boyunca kayıtsız bırakan bir bitkinliğe kapıldı ve çok geçmeden de, kendini tutuklularla birlikte düşkünler yurduna dönen bir konvoyda buldu. Onu, kız yeğenlerinin en genciyle birlikte –kız bu kez canlı renkleri olan bir elbise giymiş ve saçlarına gelincikler takmıştı– şimdi gerçek adını taşıyabilen ihtiyar Piotl karşıladı.

“Sizi her gün görmeye geldim,” dedi ona. “Size içten bir dostluk besliyorum ve hizmet etmeyi isterim. Bu yüzden yeğenimle evlenin.”

Akim, okuduğu küçük kitaptan, evlenen bir tutuklunun karısının ardından düşkünler yurdundan hemen ayrıldığını biliyordu. Ama böylesi bir âdetten dehşet duydu ve öneriyi sert bir şekilde reddetti.

“Reddinizde incelik var,” dedi Piotl. “Bu yüzden size saygım daha da büyük. Ama önerimi düşünün, düşünürseniz, bugün sizi onu kabul etmekten alıkoyan tiksintiyi aşacaksınız.”

Dönüşünü izleyen gece, Akim onu ürperten kor-

kunç bir ılık duydu. Muhafızı yanından uzaklaştırdı-
ğından, evin içine daldı ve koridorlarda koşarken, yüzü
solgun, ellerini karanlığı itiyormuşçasına öne doğru
uzatmış, geceliğini yarım yamalak üzerine geçirmiş Lo-
uise ile karşılaştı.

“Tanrı aşkına, neyiniz var? Neler oluyor?”

“Orada,” dedi kadın, kabul salonunun kapısını gös-
tererek. “Beni öldürecek.”

Kapı açıldı ve Pierre göründü; yüzü karısınınkinden
de solgundu, omuzlarına bir palto atmıştı. Kadın, evi
dehşet ve korkuyla ürperten ikinci bir ılık attı ve dü-
şüp bayıldı. Pierre yabancıya doğru ilerleyip ve ona do-
kunacak kadar yaklaştıktan sonra: “Bir idil mi bu?” de-
di. “Gerçekten bir idil mi?” Sonra, karısına doğru
dönüp Akim’in de yardımıyla kadını salona, bir koltu-
ğun üzerine taşıdı. Evin içinde ışıklar parıldıyordu.
Adeta, pırıltı salkımlarının tavanla döşeme arasına aç-
mış çiçekler atmakta olduğu bir gece şenliğiydi. Saf bir
şey sessizliğin kendisinden genç ruhları kutsamaya çağı-
ran bir tören yaratıyordu. Akim odadan yavaş yavaş ay-
rıldı, ama kapıyı kapatmadan önce, Pierre’e yine de
şunları söyledi:

“Bir idil mi? Evet, niçin olmasın?”

Ertesi gün, ilgisini çekmiş olan krokileri satıcının
dükkanında kopyalamak üzere erkenden yola çıktı. Sa-
bahleyin, kentin atmosferi hafif ve geceyle yenilenmiş

gibiydi; bununla birlikte, geceleyin topraktan büyük bataklıkların kokusundan daha ağır, pis bir kokusu olan bir çeşit zehir çıkıyordu. Satıcı onu neşeyle karşıladı.

“Sizin için yeni bir kitabım var,” dedi. “Onda birçok ayrıntılar içeren büyük bir harita bulacaksınız. Çok değerli bir şey.”

Akim, güzergâhın en az basit olan bölümlerinin iyi kötü çizdi: gerisi için, belleği yeterli olurdu.

“Büyük bir olasılıkla evleneceğim,” dedi, merakla çalışmasını izleyen satıcıya.

“Aa, evet, evlilik,” dedi satıcı. “Gençliğin büyük umudu. Sevmek, sevilen kişiyle birlikte yaşamak, insanın hem kendi evinde hem de bir başkasının içinde olduğu yeni bir dünyaya girmek, doğallıkla düş bu.”

“Düşkünler yurdundan ayrılmak için evleniyorum,” dedi Akim, çalışmasını sürdürerek.

“İyi fikir. Eğer yazgınız buysa, sizi onaylamaktan başka bir şey elimden gelmez; ama belki de çok acele karar veriyorsunuzdur. Düşkünler yurdunun avantajları var. Beslenmek, barınmak, modern bir tesisin bütün konforundan yararlanmak ve karşılık olarak sadece arada sırada çalışmak zorunda olmak, zahmetine değer bir yaşamdır. Biz diğer sakinler, size gıpta ediyoruz.”

“Özgür olmak, önemli olan budur,” dedi Akim, yerinden kalkıp belgeleri özenle cebine kaydırarak.

“Tabiatıyla,” dedi satıcı. “Özgürlüğü kim özlemez ki? Bu denli ağır, bu denli tekdüze bir yaşamda insan boşuna bir umut arıyor. Her şey can sıkıcı, her şey bozulmuş. Haklısınız, bu yüzden evlenin.”

Dönüş yolunda Akim, harap bir evin tavan arasını dükkân olarak kullanan genç bir kadından birkaç çiçek satın aldı: çiçekleri ona çok güzel göründü.

“Evleniyorum,” dedi ona. “Bana yarına kadar dayanacak çiçekler seçin.”

Ona biraz para verdi (o da çalma alışkanlığını edinmişti) ve dönmeden önce, uzun süre kentin içinde dolaştı, özenle sokakları aradı, gelen geçene sorular sordu, çok geçmeden yabancı olmaktan çıkacak bir adam gibi davrandı. Öğle sonrasının ilk saatlerinde, gitgide daha kamburlaşmış, yaşlı bir adamdan daha yaşlı, gündelik ziyaretine gelen Piotl’u görür görmez, ona dedi ki:

“Dünkü yanıtlımı dikkate almayın. Yeğeninizle seve seve evleneceğim. Belki de benimle birlikte her zaman mutlu olmayacak, çünkü karakterim çoğu kez melankolik ve de ülkemden uzak olmanın ıstırabını çekiyorum, ama sadık ve bağlı bir koca gibi davranacağım.”

İki adam müdüre gittiler.

“Bir evlilik mi?” dedi müdür, onu bütün mutsuzların kardeşi kılan dikkatli ve merhametli bir havayla. “İşte iyi bir haber, Alexandre Akim. Bunu hemen karıma bildireceğim ve karım sizinle birlikte bu mutlu günün ha-

zırlıklarını yapacak.”

Louise doğal olarak memnun oldu. Evliliğin birkaç gün sonra kutlanmasını isterdi, çünkü birçok şeyi düşünmek gerekiyordu.

“Hayır,” dedi Akim, “yarın kutlanacak.”

“Evet, yarın,” dedi yaşlı Piotl. “Benim yaşımda, mutluluk günleri ertelenmez.”

Çok şey istemektir bu, çünkü görkemli ve önemli bir tören olan evlilik, çok sayıda hazırlık gerektiriyordu. Evde çiçekler, şamdanlar parıldamalıydı; belli bir sınıfa ait her sakinin yeni yurttaşla yemek yemeye hakkı vardı ve bu kadar ünlü ve bu kadar az tanınan bir binayı ziyaret etmek için durumdan yararlanacaktı. Sonra, gün içinde iki kez döşeme örtüleri değiştiriliyordu; ülkesinden hepten uzaklaşmış bir insanın hüznünü simgeleyen sabahın gri ve siyah perdeleri yerine, süslemelerin ve zarif amblemlerin göze çarptığı alacalı döşeme örtüleri sergileniyordu; yabancı ilk saatlerde ölüyordu ve öğleden sonra, artık kendisi için meçhul biri olmayan birine eşlik ettiğine şaşırılmış genç bir kadının kolunda, onun yerini alan bildik biriydi. Müdür, Akim’i bir yana çekerek ona dedi ki:

“Bir kez evlendiniz mi, artık ülkenize dönemezsiniz. Eski günlere elveda demek gerekecek.”

“Buna hazırım,” diye yanıt verdi Akim.

Gelin kız kardeşleri, erkek kardeşleri ve birkaç gün

önce ilan edilen bu damat adayına sessizce bakan bütün ailesiyle birlikte geldi. Yüzleri darbe izleri taşıyan, kaba saba insanlardı bunlar; ama yüz çizgilerinden naif bir iyilik okunuyordu ve Akim onları daha şimdiden, anlamadan ve belki de görmeden, katkıda bulunacakları kendi başkalaşımının tanıkları olarak seviyordu. Genç kız ona adını söyledi.

“Elise,” dedi ona Akim, yalınlığından heyecanlanmış olarak. “Siz, her şeyin anlaşılmadığı, ama başkalarınca bilinmeyen birçok şeyin hissedildiği bir yaşıtasınız. Vereceğim sıkıntılar ve sizi üzecek mutsuzluklar yüzünden sizden şimdiden bağış diliyorum. Belki de bugün, bir başka kişinin sizi kollarına alıp size mutluluk vaatlerinde bulunması daha iyi olurdu. Talih niçin sizi seçti acaba? Bunun için hem üzgünüm hem de sevinçli, çünkü masum bir ruhta iz bırakmak tatlıdır, hatta çok hüznün pahasına.”

“Yarın görüşürüz,” dedi kız ona ve Akim onun koca kırmızı parmaklarını öptü.

Louise, sadece şenliği düşünebilmek için başından herkesi savdı. Akim’e formaliteler, göstermesi gereken davranış şekli, bazı dil alışkanlıkları konusunda talimat verdi: Bütün bu gün boyunca, düşkünler yurdunun müdürü babası gibi olacaktı: müdür onu yeni bir dünyaya sokuyor; onu koruyor ve yardımına koşuyordu. Akim bu tuhaflıklara dikkat etti. Sonra, kadına teşekkür ettik-

ten sonra, onda, kocasıyla birlikte uzun bir mutsuzluk zamanını yaşamasına yardım edecek olan kişiyi selamladıktan sonra, giderken şunları ekledi:

“Evleniyorsam, sizin mutluluğunuza inandığım için evleniyorum. Umutsuzluk, karşılıklı azaplar, birbirinize beslediğiniz nefret, sizi yaralayan kefaret acıları, bunları herkes görebilir; ama ben. sadece sizin sevginizi görüyorum ve böyle bir idilin var olabileceği yaşamı mutlu buluyorum.”

Son kez geceyi geçireceği hangara döndü. Bu çizgi-dışı olaylarla afallamış olan gözetmen, ona mutsuz olduğu kadar mutlu da olan kendi evliliğinin hikâyesini anlatmak istedi.

“Sevmek, sevilme yetmez,” dedi. “Aynı zamanda koşulların da uygun olması gerekir. Karım, bu kadar sevimsiz bir evde, böylesi bir talihsizliğe uğramış bir çiftin yanında yaşayan bir adamı hayat arkadaşı olarak tutabilir miydi? Beni terk etti ve artık kim olduğunu bile bilmiyorum.”

Uyumayan bu dev yapılı adamın yanında akşam Akim’e uzun geldi. Eşsiz bir günün umuduyla canlanan öteki tutuklular bu hazzı borçlu oldukları adama yanaşmaya çalışıyorlardı. Bazıları evliliği de düşünüyordu; çocukların boşu boşuna evlenmeyi bekledikleri aileler yok muydu? Akim’e bu mutlu talihi yalnızca raslantı vermiş gibi görünüyordu ve onlar da aynı ayrıcalığı ta-

lep etmeye hazırdılar.

“Ne kadar da gürültücüsünüz!” dedi Akim. “Eğer cezalandırılırsanız, şenliğe elveda.”

Ne var ki gece, sessizlik ve uyku onu herkes için geçerli kıldığında, daha da uzadı ve yabancı buna bir son vermek için dışarı çıktı. Dışarıda, ay da yıldızlar da görünmüyordu ama, kapıyı buldu ve yola koyuldu. Hava şimdiden kirli olmasına karşın tatlıydı. Sis in içinde uyan, gizlenen kent geçmesine izin veriyor ve sokakları kolaylıkla tanıyordu. Çok geçmeden, mezarlığı fark etti. Çevre duvarları aşılmazdı; kapılarsa zorlamaya direniyorlardı. Bununla birlikte, bu meydanı geçmek gerekiyordu, çünkü bataklığın nereye kadar uzandığını bilmiyordu ve sadece mezarların arasından güvenilir bir yol vardı. Giriş kapısının üzerine tırmanmayı başardı ve mezar tümseklerinin ortasında onu kentin en kalabalık semtine götüren yolu izledi. Mezarlıktan çıkarken, bu bozulmuş havanın garip etkilerini hissetti; boğuluyordu, ama boğulma olayına eşlik eden sıkıntılı izlenimi duymuyordu; tersine, kendini hoş bir sarhoşluğa kapılmış gibi hissediyordu. Giriş kapısının ötesinde, yeniden aklını başına topladı ve artık tanımadığı sokakların arasında yavaş yavaş yolunu aradı. Sabahleyin çizmiş olduğu plan aklındaydı, ama kent değişmişti; birbirleri üzerine inşa edilmiş, karanlıkla daha da belirsizleşmiş evler, güçlkle, gelip geçenlerin kayıp gittikleri küçük so-

kaklara açılıyordu. Bu sokaklara girince evlerin içine giriliyormuş gibi oluyordu; avlular meydanlarla karışıyor; köprüler bir binadan ötekine geçiyor ve bitip tükenmez balkonlar gibi binaların üzerinde uzanıyordu; biraz özgürlüğe kavuşulacak olsa, bir bahçenin içinde hapis kalındığı için kavuşuluyor ve yeni bir çıkış yolu bulabilmek için, merdivenleri çıkmak ve dışarıya götürüp götürmeyecekleri hiç bilinmeyen yapıların içine girmek gerekiyordu.

Umutsuzca dolandıktan sonra, çevresinde büyük sessiz ağaçların sıralandığı geniş bir gezinti yerine vardı Akim. Belki de burası kentin sonuydu, belki de yeni bir kentin başlangıcıydı, ama yorgunluktan bitip tükendiği için düştü ve bir muhafız onu hemen düşkünler yurdu-na geri getirdi. Yine, ateşten sersemlemiş bir halde, yargıçlık görevini yapan müdürün karşısına çıkarıldı.

“Yakışık almaz bir hareketle suçlu durumuna düştünüz,” dedi müdür üzgün bir tavırla. “Evlenme önerisiyle genç bir kızı aldattınız, oysa tek düşündüğünüz ortadan kaybolmaktı. Düğün bahanesiyle gözetimimizi gevşetmemize neden olarak bizi aldattınız. Evin düzenini bozdunuz. Cezadan kaçmak için bir yol görüyor musunuz?”

Akim, adamın sözünü kesmeden dinlemekten başka bir şey düşünmüyordu.

“Cezalar enderdir,” diye yeniden söze girişti müdür,

“ama gereklidirler. Sizin ülkenizde adaletin nasıl işlediğini bilmiyorum; herkesin kendine göre âdetleri var ve başkalarının töreleri kolay kolay hayal edilen bir şey değil. Ama, halktan halka farklar ne olursa olsun, suçlular suçsuz kalamaz ve büyük suçlar da ancak büyük cezaları gerektirirler. Bu ilkeyi kabul ediyor musunuz?”

“Yargınızı bekliyorum,” diye mırıldandı Akim.

“Benim yargım sizin hatanıza bağlı,” dedi müdür. “On kez kırbaçlanacaksınız.”

Akim hiçbir şey söylemeden ona baktı.

“Kızgınım, Alexandre Akim, insan ne kadar kızgın olabilirse o kadar kızgınım,” dedi müdür yaklaşarak. “Böyle bir önlemi almaya beni niye zorladınız? Kim tavsiye etti bu kaçıışı size? Özgür olmayacak mıydınız? Dünden beri sizi bekleyen şu genç kızı düşünün.”

Akim’in gözleri hâlâ adamın üzerindeydi.

“Her neyse,” diye devam etti müdür, canı sıkılmış bir halde, “cezadan sonra, bütün bunları unutmaya çalışırız. Size iyi şanslar dilerim. Gözetmen gelecek.”

Ceza, her zamanki gibi, hangarda infaz edildi. Akim bir bardak alkol içti ve gözetmen, âdetlere göre ondan bağış diledi, ama alışılmadık bir içtenlik ve hüznle. Gösteri olarak bir şenlik yerine bir infaz olayıyla karşı karşıya kalmaktan korkmuş olan öteki tutuklular, suskun ve afallamıştılar. İlk kırbaçtan sonra, Akim bayıldı; ama üçüncüsünde kendine geldi ve fena halde acı çekti.

Her bir kırbaç darbesi arasında gözetmenin güç toplamasını beklemesi gerekiyordu; yeni bir yaranın yol açtığı ölümü hissedebilmek için yeterince yaşayıp yaşamayacağını bilmiyordu; harap olmuş, aşağılanmıştı. Yaşamını elinden alacak kadar güçlü olan ıstıraplarda canlı bırakılmakla tehdit ediliyordu. Altıncı kırbaç darbesinde, kortejin önünde giden ve şenliği anons eden fanfar seslerini işitti. Hâlâ umdukları bu eğlencenin yapılacağına birden sevinen tutuklular, işkenceyi bırakması için gözetmeni sıkıştırdılar. Adam işkenceyi bitirmekte acele etti. Celladın ellerinden kurtulup yığıldığında hâlâ hayattaydı Akim.

Müdür, Elise'i nişanlısının baş ucuna kendisi götürdü. Kız güzel değildi ve ağlıyordu. Bununla birlikte müdür, ona şişmiş dudaklarının, yarı kapalı gözlerinin, harap olmuş yanaklarının korkunç derecede kinik bir ifadeye dönüştürdüğü bir çeşit gülümsemeyle hitap etti.

"İşte, bitti," dedi müdür. "En iyi şekilde atlattığınızı görmekten memnunum. Bu konulara dönmenin gerçekten bir anlamı yok."

Hastabakıcının cezalarını çeken tutukluları tedavi etme hakkı yoktu. Tutuklular beceriksizce, yaralar ve be-relemeler için özel bir tiksinti duyarak birbirlerine yardım ediyorlardı.

"Acı çekiyor musunuz?" diye budalaca ekledi müdür. Yabancıнын ısrarla kendisine dikilmiş siyah gözleri-

ne, kan içinde kalmış ağzına, terden sıırıslıklam olmuş ellerine bakıyordu.

“Ona bir şeyler söyleyin” –öne doğru ittiği Elise’in üstüne eğilmişti– “ona hiç kin duymadığınızı söyleyin.”

Ama genç kız hıçkırır hıçkırır ağlıyor ve korkuyla geriliyordu.

“Yine de ona yardım etmeye çalışmak gerek,” diye ekledi, yüzünden ayrılmayan bu kara, ısrarlı bakıştan rahatsız olarak. “Konuşmak istemiyor mu?”

Piotl, ailesi ardında içeri girdi, gerçi bu kurallara uygun şekilde olmamıştı.

“Eğer uyuyakalırsa, bu sonu olur,” dedi.

“Belki de,” dedi müdür, “ülkesinde ölmek için bazı törenler vardır; adeta bekliyor, aranızdan birine hiç söz etmedi mi bundan?”

“Ölmek, ölmektir,” dedi ihtiyar. “Onu rahat bırakın.”

Hangarın çevresinde, bu program değişikliğinden ötürü büyük heyecana kapılmış ama kaygılı, konuşmadan yürüyen konukların ayak sesleri işitildi. Louise içeri girdi ve Elise’i kolundan tuttu.

“Burası bir genç kızın bulunacağı bir yer değil,” dedi. “Haberleri beklemeye benimle dışarı gelin.”

Ama yüzü gözyaşlarına boğulmuş genç kız, ondan kaçtı ve ihtiyarın yanına sığındı.

“Peki ne istiyor öyleyse?” dedi müdür, bu koca siyah gözlere, bu olağanüstü biçimde büyük ve saf, hâlâ üze-

rine dikilmiş gözlere bakarak.

“Ölmek istiyor,” dedi Piotl, “inanın, başka bir şey istemiyor.”

İşkencenin sonunda uykuya yakın bir bitkinliğe kapılmış olan gözetmen, şaşkınlığından kurtuldu ve inlemeye başladı.

“Hadi hadi, susun,” dedi müdür, başını çevirebildiği için memnun. “Şu hödüğü sustursunlar.”

“Dikkat,” dedi ihtiyar, “bir şey olacak, kımıldıyor.”

Louise genç kızı kolundan tuttu.

“Benimle dışarı gelin,” dedi. “Az sonra döneriz.”

Kızı sessiz sedasız dışarı çıkardı.

“Bir şey arzu ediyor musunuz?” dedi müdür. “Size yardım edebilir miyim? İstedığınız şeyi işitmeme izin vermeyecek misiniz?”

Gözleri hâlâ ona bakıyordu, ama bakışları bulanmıştı: Ellerinden biri hafifçe kalktı.

“Ne mutsuzluk,” diye iç çekti müdür. “İstedğini bilemeyecek miyiz?”

“Sesinizi kesin,” dedi sertçe ihtiyar. “Şimdi hiçbir şey istemiyor, uyuyacak.”

Adamlar istavroz çıkarmaya, şapkalarını başlarından çıkartıp yüzlerini silmeye başladılar.

“Evet,” dedi müdür. “Bu, son.”

Birkaç saniye bekledi, titreyen yüzü inceledi ve mendiliyle yaraların akıntısını durdurup, artık kendisine

bakmayan gözleri yavaşça kapadı.

“İyi bir arkadaş kaybettiniz,” dedi ötekilere, “üzgünüm, gerçekten üzgünüm.”

Girişte büyük bir katafalk hazırladılar ve konuklar, cenaze törenine katılmak için kaldılar. Güneş şimdi güzel bir parıltıyla parıldıyordu. Hâlâ yarı ıslak bahçe çiçekleri açılıyordu. Yeşillik pencerelerden içeri süzülerek odalarda kımıldıyordu.

“Böyle ağlamayın şekerim, ağlamayın” dedi Louise, sıranın üzerinde, başı ellerinin arasında hıçkırıp duran genç kıza.

Dizlerine istençdışı bir devinimle hafifçe vurdu, sonra, harika ve muzaffer gökyüzüne, bahar aynasının altında ölüme ve gözyaşlarına karşın, onu hâlâ sarsılmaz bir inancın yansımalarıyla birleştiren gökyüzüne baktıktan sonra, ev sahibesi görevlerini yerine getirmek üzere ayağa kalktı.

SON SÖZCÜK

Kentin en güzel sokağında o gün işittiğim sözler kulağıma kötü geldi. Yoldan geçen birine seslendim:

“Peki parola nedir?”

“Size seve seve söyledim,” diye yanıt verdi; “Ama görüyorsunuz işte, bugün onu işitmeyi ben de henüz başarmış değilim.”

“Kaygılanmayın,” dedim, “Sophonie’yi bulmaya gidiyorum.”

Bana ters ters baktı.

“Diliniz pek hoşuma gitmiyor. Sözlerinizden emin misiniz?”

“Hayır,” dedim omuz silkerek, “nasıl emin olabilirim? Girilecek bir risktir bu.”

Meydana doğru yöneldim ve bir hoparlörün yankılarının hâlâ işitildiği küçük bir sokaktan geçtim. Bir sundurmanın altından bir kadın çıktı. “Çirkin değilsiniz,” dedi, beni inceledikten sonra. “Ama şu an sizi kabul edemem. Böyle bir günde, bir düşünsenize!” Meydan, kentin öbür ucundaydı. Her zamanki gibi, güneş onu gerçek bir ışığa boğuyordu. Bir kum yığınının üzerinde çocuklar oyun oynuyorlardı, ama beni görür görmez

korkunç cıyıklama sesleri çıkartıp yolumu tıkamak için bana taşlar fırlattılar.

“Kütüphaneye gidebilir miyim?” diye sordum kapıcıya, iki bronz aslanın koruduğu heybetli bir binaya girerek.

“Nasıl?” dedi kapıcı korkmuş bir tavırla. “Siz sonuncu musunuz? Çabuk çıkın, tam vaktidir.”

Duvarlarında boş rafların sıralandığı büyük bir salona girdim.

“Geç geldim,” dedim salonu bir baştan bir başa yürüyen kısa boylu, kara kuru bir adama. “Ne yapmam gerekiyor?”

“Susun,” diye bana sertçe yanıt verdi. “Yalnızlık vaktidir.” Ve beni, kapısını ihtiyatla kapattığı bir hücreye itti.

Kendimi yalnız sanarak, masanın üzerinde benim için açılmış gibi görünen bir kitabı almak istedim, ama bir köşede battaniyelerin üzerine yatmış yaşlı bir kadın, çığlık attı.

“Sizi fark etmedim,” dedim kadına. “Varlığım sizi rahatsız mı ediyor?”

“Yok, yok, hiç etmiyor, ama benim yaşımda, insanın ziyaret edilme alışkanlığı yoktur,”

Onun yanına oturdum ve, gözlerim kapalı, her zamanki hitap cümlelerine başladım: “Sizi tanıımıyordum. Yüzünüze boşuna yaklaştırmaya çalışıyordum. Sizde güzel

olan her şey, imgesini izlediğim alçak derinliklerdedir. Sizi çağırıyordum ve adınız en alçak düşüncelerimin yankısı oluyordu. Utanç günleri. Şimdi çok geç. Önünüzdeyim ve size yanılığımın gösterisini sunuyorum.”

“O zaman yaklaşın,” dedi yaşlı kadın. “Bu birkaç saniyeyi birlikte geçireceğiz.”

Giysilerini çıkardı ve uzun siyah bir mayoyla kaplı vücudunu sergileyerek, kitabı almaya gitti; onun birkaç sayfasını kopardı. “Okumasını biliyor musunuz?” diye sordu, sesini alçaltarak. Bana birkaç sayfa uzattı; birer battaniyeye sarınmış olarak yan yana uzandık.

“Üçüncü devlet üzerine söylevden bir alıntı,” dedim yapraklara baktıktan sonra. “Dinleyin, okuyorum. ‘Dilin, sözcükleri basit bağıntılara göre aralarında birleştirmeyi bıraktığı ve son derece nazik bir alet haline geldiği bir zaman oldu, öyle ki kullanımını çok sayıda kişiye yasakladılar. Ama insanlarda doğal olarak bilgelik eksik olduğundan ve yasak bağlarla bağlanma arzusu onlarda iç huzuru bırakmadığından, bu yasakla alay ettiler. Böylesi bir çılgınlık karşısında, akli başında insanlar bir daha konuşmamaya karar verdiler. Kendilerine hiçbir şeyin yasaklanmadığı ve konuşmayı bilen kişiler, bundan böyle suskunluklarını korudular. Sözcükleri, onları sırf daha iyi bilmezden gelmek için öğrenmiş görünüyorlardı ve onları en gizemli olan şeylerle birleştirerek, doğal akışlarından saptırdılar.’ ”

“Ben sadece birkaç satır okuyacağım,” dedi yaşlı kadın, kendi sırası gelince; ama yıkım sözcüğünü beceriksizce hecelemeye başladıktan sonra şunu ekledi: “Özür dilerim, bundan vazgeçmem gerekiyor.”

Hızlı hızlı yeniden giyindi ve ceplerinden birini karıştırarak, bir çocuğun başını temsil eden bir imge gösterdi.

“Bu andacı kabul edin, size yaptığım haksızlığı telafi etmek için verecek başka bir şeyim yok.”

“Ne demek istiyorsunuz?” diye mırıldandım. “Ne yapıyorsunuz?”

Düşürdüğü yaprak yerde sürünüyordu ve üzerine yeniden eğildi.

“Bu uğraşlar artık benim yaşıma göre değil,” diye belirtti. “Sizi sıkıntıda bıraktığım için rahatsızlık duyuyorum, ama rolümü yerine getiremiyorum.”

“Buna üzgünüm. Şimdi çok geç, uyumam gerekiyor.”

Gömüldüğüm uyku kuşkusuz derindi. Ama, az sonra, uyandırıldım. “Bu olmayacak,” dedim, “bu uyku rezil bir hayaletten başka bir şey değil. Daha öteyi okumam gerek.” Bu kitabın üzerine atıldım, onu yırtmak, ısırmak istiyordum. “Niçin böylesi bir aşağılanmaya uğradım? Ne yapmam gerekiyordu? Neyi unuttum?” Yeniden uykuya daldım. Uykumda, hücremin bölmeleri kahverengi bir renkle kaplandı. Zemini likene benze-

yen kurumuş bir bitki örtüsü istila etti. Yavrularının izlediği dişi bir köpek, masanın altında sürünüyordu ve onun iğrenç ve vahşi bir şekilde uluduğunu biliyordum: Daha çirkin bir şey yoktur.

“Ne gürültü!” diye mırıldandım uykumun derinliklerinde.

Hücrenin lomboza benzeyen, buzlu camdan yuvarlak bir penceresi vardı. Birisi onu dışarıdan itti ve rutubetin kemirdiği ağır alçı parçaları, kötü tuğlaları ortaya çıkararak yere düşerken, bir ağzın bir durup bir başlayan kaprisi sanki onu itmiş gibi, pencereden içeri yoğun bir buhu girdi. Kadın beni sarstı: “Yine okumak gerek,” dedi bana, sıkıntılı bir sesle. Ama ben, yüzüm yere doğru, uykunun inatçılığıyla yanıt verdim:

“Gördüğüm şeyi görmüyorsunuz siz.”

“O zaman,” dedi yaşlı kadın, “size daha iyi bir yatak yapacağım.” Ve beni, birkaç battaniye attığı bir başka köşeye itti.

Tavana, bakırımsı yansılar olan kara bir bulut yığılmıştı. Kimi zaman bu buluttan bir karanlık örtüsü düşüyor, kimi zaman bir kıvılcım alacası havayı süpürüyordu. Bu ışıltılarla tahrik olmuş köpekler odada gezinmeye başladılar, sonra birden bana doğru atıldılar. Battaniyelerin altında büzüldüm, ama beni keşfettiklerinden, art arda, boğazımı hafif hafif ısırdılar.

“Ne kötü gece!” diye bağırdım, battaniyeleri iterek.

Boşu boşuna dinlenmeye çalıştım. Sonra aklıma bir fikir geldi: Bu kitap ötekilerden niçin bu kadar farklıydı?

Bu sırada, kapı açıldı. Meydandan çığlıklar, şarkılar, bir gösteriye katılacak bir kalabalığın gürültüleri yükseliyordu. “Dışarıya çıkma vaktidir,” dedi kadın, “kortej sadece bizi bekliyor.” Aceleyle kalktım ve kütüphanenin içinden geçerken, camlı büyük bir kapıya vurmaya gittim.

“Bir açıklama duymaya hakkım var,” dedim, bir masanın üzerine küçük nesneler yerleştiren kütüphaneciye seslenerek. “Parola bana niçin iletilmedi?”

“Artık parola olmadığı için,” dedi kütüphaneci kafasını kaldırmadan; ve bana, görünüşe bakılırsa en rafine fildişinden oyulmuş, şimdiye dek gördüğüm en küçük figürleri göstererek: “Bu biblolar hakkında ne düşünüyorsunuz?” Uykum sırasında beni fena halde rahatsız etmiş olan hayvanların görüntüleri söz konusuydu.

“Beni böyle başınızdan savamazsınız,” diye bağırdım. “Bundan sonra nasıl yaşayacağım? Kiminle konuşacağım?”

Bunları söyleyince, odadan ayrılmam ve sokağa inmem gerekti. Büyük giriş kapısının önünde, bana muzip bir gülümsemeyle bakan yaşlı kadını yeniden buldum: “Haberini biliyor musunuz? Artık kütüphane yok. Bundan böyle herkes istediği gibi okuyacak.” – “Sizi öldürmek isterdim,” dedim onu kolundan yakalayarak.

Öğle ortasında meşalelerin haberlediği bir şenliğin kalıntıları arasında onunla birlikte sokaktan sokağa gezindim. Bir yeraltı buyruğuna uyan devasa bir çığlıklar gürültüsü, tek bir devinimle, kalabalığı kimi zaman doğuya kimi zamansa batıya taşıyordu. Bazı kavşaklarda, yer titriyor ve ayaktakımı, bir bağırış çağırışlar geçidiyle aştığı boşluğun üzerinde yürüyor gibiydi. *–İnceye kadar* ilgecinin şatafatlı bir şekilde kabulü öğleye doğru gerçekleşti. Dilden geriye sadece kalabalığın ayakları altında ezilmiş uzun bir cümlemin biçimleri kalmışcasına, söz kalıntılarıyla herhangi bir ulumanın içinde belli belirsiz ortaya çıkan bir sözcüğün şarkısı terennüm edildi. Bu sözcük *–inceye kadar*’dı. “Dinleyin,” dedi söylevle görevlendirilen birisi. “Sizden sözlerinize dikkat etmenizi rica ederim. Sizi bir gün bana sadakatsizlik edinceye kadar seveceğim, dediğinizde, iyi dinleyin, ne demiş oluyorsunuz? Hiçbir zaman yanaşacak bir limanı olmayan, ama bir dümene sahip bir gemi gibi olmalısınız. *–İnceye kadar* aracılığıyla, zaman tehlikeli kayalıkları reddediyor ve kendi enkazı oluyor.”

Gelip geçenler evlerine döndüler. Ana sokağın hoparlörü kalabalığa: “Kaygılarınızı ihmal etmeyin,” dedi. “Ben uzakta oturuyorum,” dedim yaşlı kadına, “ve belki de zaman kalmadı. Kendinizi beni izlemeye mecbur hissetmeyin.” Ama kadın bana her yerde eşlik etti ve evimin önüne varınca, bana kapısını açtı, beni yerin altına doğru inen uzun bir koridoru izlemeye zorladı.

Bu mahzende yürüyünce soluğum kesildi ve ona beni dışarı çıkarması için yalvardım.

“Nereye gidiyoruz?” dedim ona. “Şimdi ne bulacağım? Kendi evimde, davetsiz bir misafirden başka birisi değilim ben. Olup bitenleri açıklayabilir misiniz bana?”

Ama akli hâlâ şenlikte olan kadın, bana beklenmedik olayları anımsatmaktan başka bir şey düşünmüyordu.

“Kaygılarınızı anlamıyorum,” diyordu. “Kortej sırasında burada hâlâ ne kadar iyi bir yaşam sürülebileceğini hissetmiyor muydunuz?” Sokaklardan aşağı inerken, ayakkabılarımı çıkardım, beni kuşatan, iten kalabalığın sürükleyişine bıraktım kendimi. Çok alçaktan gelen çığlıkları vücudumu delip geçiyor, ağzıma kadar çıkıyordu. Söyleyecek tek bir sözcüğüm olmadan konuşuyordum.

“Gevezeliği bırakın,” diye bağırdım, “yalnız olmaya ihtiyacım var.”

Kadın yük asansörüne bindi ve yüzüm yere doğru bakar şekilde beni bıraktı. “Ey kent,” dedim dua ederek, “çok geçmeden artık sizinle dilim aracılığıyla iletişim kuramayacağıma göre, başarısızlığa uğrasalar da sözcüklerin yanıt verdiği şu şeylerden sonuna dek zevk almama izin verin.” Neşeli el çırpımlar beni yukarıya çağırdı ve burada masayı hazırlanmış buldum.

“Tanıştırmaları yapın,” dedi kadın, bir köşede boynu

kalın bir sargı beziyle sarılı genç bir kızı göstererek.

“Burada hiç kimseyi tanımıyorum,” diye yanıt verdim masaya oturarak, “ısrar etmeyin.”

Herkes iştahla yedi, ama yemeğin sonunda korktuğum başıma geldi. Genç kız hıçkırarak dizlerime atıldı: “Lütfen, tanı beni,” dedi. Ayağa kalktım, elini boynuna götürüyor, pansmanı çözüyordu. Ah! Neler gördüm! “Çamurdan yapılma kent,” diye düşündüm, “orada düşler bile sizi aldatıyor.”

Kaçtım. Alacakaranlık çoktan çökmeye başlamıştı. Kent duman ve bulutlarla istila edilmişti. Evlerden, devasa yazıtlarla tıkanmış kapılardan başka bir şey gözük-müyordu. Sokak kaldırımlarının üzerinde soğuk bir rutubet ışıldıyordu. Irmağın yanındaki merdivenden inince, karşı kıyıda başları dikenli tellerle taçlanmış, çoban köpeği türünden kocaman köpekler göründüler. Köpekleri zaman zaman birer araç olarak kullanmak üzere, adaletin onları vahşileştirdiğini biliyordum. Ama ben de adalete aittim. Utandığım nokta buydu: Bir yargıçtım. Beni kim mahkûm edebilirdi? Bu yüzden, geceyi havlamalarıyla doldurmak yerine, görmedikleri bir adam gibi, sessizce geçip gitmeme izin verdi köpekler. Ancak geçişimden sonra, ulumaya yeniden başladılar: Günün bu saatinde *vardır* sözcüğünün yankısı gibi çınlayan titrek, boğuk ulumalar.

“İşte hiç kuşkusuz son sözcük,” diye düşündüm on-

ları dinleyerek.

Ama *vardır* sözcüğü bu uzak semtte şeyleri açığa vurmaya hâlâ yetiyordu ve küçük eve varmadan önce, toprak düzeyinde ağaçlar ve karışık kökler barındıran dal ve bitkilerden başlıbaşına bir koruluk olan gerçek bir bahçeye girdim. Bu küçük eve, sadece bağırarak ve ağlayarak konuşmaya razı olan, kentin en küçük çocukları kapatılmıştı. İçeri girer girmez, çok sağlıksız görünüşlü bir kadın tarafından azarlandım:

“Oğullarıma hakaret ettiniz. Kendinizi savunmak için ne söyleyeceksiniz?”

Bu kadın, kendi üzerine kapatılınca, ona sadece ayakta durma özgürlüğü bırakan bir masanın iki yarısının merkezindeydi.

“Onlar neredeler?” diye sordum, ondan kurtulmaya çalışarak.

“Kavga yok! Ve özellikle de yukarı çıkmayın, bugün şenlik günü.”

Yukarda, çocuklar, tamamen açık bir sınıfta, gü-rültüyle top oynuyorlardı. Girmemle birlikte sessizlik başgösterdi. Her biri düzenli bir biçimde yerine geçti ve, öğretmenin heykelini gizleyen örtü düşerken, başlar ikiyüzlü bir şekilde sıraların üzerinde dizildi. Küçük bir masanın önündeki alçıdan heykelin yanında yerimi aldım ve işin başlaması işaretini verdim. Hemen, okullardaki geleneksel soru soruldu bana: “Öğretmen misiniz,

yoksa Tanrı mısınız?” Onlara hüznle baktım; birçok yanıt verme tarzı vardı, ama önce onları ortak disipline sokmak gerekiyordu.

“Dinleyin,” dedim onlara, “bu müstesna saatte, birbirimize karşılıklı olarak yardım edebiliriz. Ben de beşik-
te bir çocuğum ve haykırışlar ve gözyaşlarıyla konuş-
maya ihtiyacım var. Barış yapalım.”

Ötekilerden daha büyük bir yumurcak, bana elçi olarak gönderildi. Kızıl saçları vardı.

“Makûl olun,” dedim ona elimi uzatarak. “Aynı dili konuşuyorsak birlikte aramamızda yararımız var. Ama bunun için alfabeyi öğrenmek gerek.”

Kara tahtaya birkaç cümle yazdım, sözgelimi: *Korku tek öğretmeninizdir. Artık hiçbir şeyden korkmamaya inanı-
yorsanız, okumanın yararı yoktur. Ama konuşmayı boğazı-
nız korkudan sıkılmış olarak öğreneceksiniz. Sonra kendi
azaplarıma imada bulundum:*

“Kitapların içinde çok uzun zaman yaşandığında ne olur? İlk ve son sözcük unutulur.”

“Bir saniye,” diye bağırdı bana oğlan. “Heykelle ba-
ğıntılarınız ne?”

“Demek sizler de mantıkçısınız. Ama önce benim hüznümü hesaba katmak gerek. Meydanda taş attığınız kişi herhangi bir gelip geçen değil ki: Ben başkaların-
dan daha çok incinirim, çünkü hiç kimse beni mahkûm edemez.”

“Olsun,” dedi çocuk. “Şimdi yoruma geçelim.”

Heykelin kaidesinin üzerinden, kalın bir ciltle sağlamlaştırılmış, büyük boyutlu bir kitap aldı, kırmızı bir çizgiyle işaretlenmiş bir sayfayı açtı. Bu metin beni ağırbaşlı bir okuma uyarısı formüle etmeye zorladı:

“Parola kaldırıldığından beri, okuma serbesttir,” dedim. “Dediğimi bilmeden konuştuğumu düşünüyorsanız, doğru yolda kalacaksınız. Ötekiler arasında sadece bir sesim ben.”

Kendimi titremekten alamıyordum, cümleleri okuyor ve bazı sözcükleri hıçkırıklar ve iç çekişlerle değiştirerek onların anlamını bozuyordum. Kısa bir süre sonra, öğrencilerin bağırış çağırışları benim iniltilerime karıştı ve metni herkese tanıdık kılmak için onu yeniden kara tahtanın üzerine yazdım. *Bütün sakinlerin sayımı yapıldığında, Thomas adlı bir bireyin, genel listeye kaydedilemediği fark edildi. Bu yüzden fazladan biri olarak kaldı ve ona, kendisi anlamsız olan insanlığa oranla, akıldan yoksunmuş gibi muamele edilme alışkanlığı edinildi.* Sonra, adetlere göre, en genç olandan her bir sözcüğü benimle aynı zamanda yaşının bütün gücüyle telaffuz etmesini istedim. Bu deneme, olgun insanı çocuktan ne kadar büyük bir anlaşmazlığın ayırdığını ortaya çıkardı. Aynı çalışmadan çıkarılmış bir başka metin, anlam benzeşimlerini gösterecek bir karışım içinde birincisine katıldı. Kuşatılmış kişi masalının son satırlarıydı bunlar:

Düşmanlar hayatta kalan tek sakinin sepetinin havada yükseldiğini gördükleri an fırtına dindi. Nasıl kaçabilmişti? Gözetimi atlatarak, her tarafı kapalı bir yerden ayrılmayı nasıl başarmıştı? Hiç kimse söyleyemiyordu bunu, ve o da bunun nasıl olduğunu bilmedi.

“Size bütün bu sözcükleri silmeyi ve onların yerine, değil sözcüğünü koymayı öneriyorum,” dedi. “Çünkü yorumum şu: Olağanüstü havalanmasından sonra kent sakini, özgür toprağa adımını atar atmaz çevresinde kendi koca hapisanesinin duvarlarını yeniden bulur. Onu sorgularlar: Surların üstüne ve havada en yüksek noktaya nasıl yükselebilmiştir? Ama o hiçbir şey bilmez ve başına gelenleri ancak şöyle dile getirebilir: Hiçbir şey olmuş değildir.”

Çocuklar hep birlikte, tek bir sıçrayışla kalktılar, sonra büyüklerin elbisesine dokundukları heykelin çevresinde toplaşarak, sanki heykel, tunç ya da bronz olduğundan, darbelerine yanıt verebilirmiş gibi ona vurdular. Ancak bu tören, onları çok geçmeden usandırdı. İhtiyatlı tavırlarını bir yana bırakarak, çığlıklar atarak ve onu sevecenlik ifadelerine boğarak ziyaretçilerinin üzerine atıldılar; bazıları masanın üzerine çıkmıştı, ötekiler sandalyeyi arkadan çekiyor ve onu devirmeye çalışıyordu; giysilerimden bazı parçaları daha çabuk çekip almak için mücadele edenler vardı ve doğal olarak, hiçbir söz edilmiyordu. Sonunda, çocukların kendilerinin

ancak korkuyla baktıkları ve o ana kadar onu arkalarına iterek gizledikleri bir tanesi, sıraların altından çıktı ve öğretmenin karşısına geçip yüzünü seyretmeye başladı. Çok güzeldi, ama ağzından giysilerini ıslatan bol miktarda salya, durmaksızın akıyordu. İtiş kakış hemen son buldu. Çenesinin üzerine akan bu ırmakla, genç insan, dil öncesi bir ideal adına, çok konuşmuş olan öğretmene veryansın ediyordu. Ama onu gördüm, bu sudan ağzın kendisi, kendini duyurma iddiasındaydı ve onu susturabilmek için, gurur yüzyıllarından birden vazgeçmek ve ilk sözcük arayışının bozmaya gelmeyeceği bir masumluk durumuna yeniden sokmak gerekebilirdi; öyle ki bu balgamlar bana evrensel bir mutsuzluğun kehaneti gibi geliyorlardı, korktum ve kalkarak, çevremde toplanmış bütün bu çocukların ortasında geriledim. Çocuklar engerek gibi tıslamaya, sağdan sola, arkadan öne düzenli bir devinimle sallanmaya başladılar. Bir parça tebeşir alıp tahtanın üzerine genç dilsizin resmini çizdim: Bir taş, ışın ve her türden kalıntı yağmurunun ortasında bir volkanın ağzından çıkan bir figür.

“İşte yargıcımız,” diye bağırdım. “Onu ne adına yargılayacaksınız? Size onu kim suçlayın derdi? Mutsuz çocuklar, çünkü dilin nedeni olan böylesi bir yara, size hiçbir ölçülülüğü zorla benimsettirmez!”

Havayı yırtan ısıklar öylesine tizleşti ki, bütün ev

sarsıldı ve öğretmenle öğrencileri arasına buzdan bir örtü düştü. Onları, derinden derine hep daha karışık gölgeler yansıtan donmuş bir suyun arasından görüyordum ve beni çocukluğa götüren bu imgelerde kendimi de görüyordum. Bu okyanusun dibinde kapı açıldı ve anne ulumaya başladı: “Oğullarımı bana geri verin.” Artık sadece çekip gitmem gerekiyordu, ama odadan ayrılmadan önce, onlara şunu bildirdim:

“Öğrenci öğretmeni uysallıkla dinler. Ondan dersler alır ve onu sever. İlerleme kaydeder. Ama bir gün öğretmenin Tanrı olduğunu görür, onu hiçe sayar ve artık hiçbir şey bilmez.”

Yuhalar bana bahçeye kadar eşlik etti. Orada, düşüm. O sırada akşamın en hüzünlü ışınları kente erişiyordu: harap olmuş evler, kara ağaçlar gökyüzü üzerinde boyanıyordu; gecenin tehdidini uzaklaştırmak için alacakaranlıkta salınan kırmızı kanatlı büyük kartal, şimdi, kovması gereken gölgelerle karışıyordu ve uçuşunun kocaman bir gece kuşuna dönüştürdüğü kaygılı çığlığı sislerin arasından işitiliyordu. Ayağa kalktım ve kayanın içine oyulmuş kum çöllerinin ortasına inen yolun üstünde koştum. Kimi zaman sarhoş kadınların gezindiği bir çöldü. Adımlar orada kentin bilinmeyen hayvanlarını uyandırıyor ve bu böcekler, sinekler, yarı kör hayvanlar, baş dönmesi arasında bölgenin sonuna doğru ilerleniyordu. Gecenin bu saatinde, dağ

boştu.

“Nereye gidiyorsunuz?” diye bağırdı bana, bayırın üzerine yatmış bir gelip geçen.

“Kuleye!”

Ama, birkaç adım ötede, bir vücuda çarptım ve durdum. Çarptığım kız, ağır ağır uykudan uyanarak, bana konuşmadan bakıyordu. Sarhoşluğu sayesinde, beni olduğum gibi görüyordu.

“Siz yargıç olmayasınız?” diye sordu büyük şaşkınlık dolu bir ifadeyle.

“Evet,” dedim, “ama ben sadece kendimi yargılayabilirim.”

Mırıldanarak dizlerimin önüne atıldı: “Beni içtiğim bu şaraptan kurtarın.” – “Pekâlâ, birlikte koşalım,” ve onu kolundan tutarak sürükledim. Bir yol ağzında, yol bitti.

“Burası boşluk. Mantonuzu çıkarmamı ister misiniz?”

Yerlere kadar uzanan, simli kumaştan ağır bir giysiydi. Bir kolu üzerine pililerini topladı ve bana, tahrik edercesine baktı. “Görüyorsunuz, çıplığım,” dedi. Ama bu örtülü çıplaklık baltayı çağrıştıran çıplaklıklardan değildi.

“Bir yargıç, yaşamının son anında bile suçluyla ancak minimum bir seremoniyle birleşebilir,” dedim.

“Evet,” diye mırıldandı, “ama akşam o kadar siyah

ki.”

Karanlığın bir şenliğin çiçeklerini taşır gözüksüğü doğrudur. Tepelerin doruğunda, sığınacak bir yer aramış olan hayvanlar haykırıp bağırmaktan başka bir şey yapmıyorlardı. Kızın sarındığı kumaşı geniş yanından açtım ve kendimi onunla birlikte oraya kapatarak, birkaç saniye boyunca başka bir kentten bir insan oldum. Bundan sonra, şu itirafta bulundu kız bana: “Sarhoşluğun bana hiç yardımı yok.” – “İncelesenize,” dedim ona. Mantoyu araladı ve bütün gövdesi üzerinde, ateş izlerine benzeyen, kırmızı lekeler gördü.

“Şimdi, koşalım. Ben de çok şarap içtim.”

Kuleye varmadan önce, kayalar ve iri taşlarla kaplı, geniş bir ovaya girmek gerekiyordu; kapladığı alan o kadar boştu ki, koca bina önümüzde, birkaç adım ötede olmasına karşın yolumuzu duraksayarak arıyorduk.

“Şimdi sır verme sırası bende. Kendimi mahkûm ettim, doğrudur. Dediğim şeyi bilmeden konuşmaya katlanamıyorum.”

“Tuhaf bir dil. Sizi işitince, şimdiden başka bir kişi olduğunuza inanır insan.”

“Alaylarınız hiçbir şeyi değiştirmeyecek. Yoluma çıkınız, şimdi bana sonuna değin eşlik etmeniz gerek.”

“Daha gidelim.” Ve yeniden birlikte yürümeye koyulduk.

Çok büyük kaya yığınlarının etrafını döndükten son-

ra, büyük bir duvarın kapattığı alana ulaştık. “Kimin konuğu olacaksınız?” diye birden kaygıyla sordu. Ona kulenin tepesini gösterip içeriye sürükledim. Binanın bütün genişliğini kaplar gözükken merdiveni ağır ağır çıkıyorduk. Yolun yarısında, aklıma bir anı düştü. “Zavalı dilsiz,” diye düşündüm, “tasalarım burada son buluyor.” Hâlâ çıkıyorduk: Bir aralıktan, kırlardan ne kadar yükselmiş olduğumuzu gördüm. Çölün çıplaklığı çevreye yığılmış kayaları emiyordu ve kumun içine oyulmuş çukurlar derinliğini ortaya koyan şaşırtıcı yollarla zemini yarıyorlardı. Tepeye birkaç adım kala başım döndü ve gözlerimin önünden ayrılmış olduğumuz kentin imgeleri geçti.

“Burada kalın,” dedim ona.

Kuleyi gözcü kulübesine dönüştüren küçük bir odaya girdim. Manzara oradan, sedyelerin üzerine uzanmış bedenlerin görüldüğü meydana kadar uzanıyordu; geceye en yakın saatti; azap çeken mutsuzlar, onları iyileştirmek için bir çare olduğunu sandıkları şeyin ıstırabını çekiyorlar ve onları bir kurtarıcının kollarına atan utancın altında eziliyorlardı. Uzun ve dar bir camın yanına oturdum; duvarın içine yerleştirilmiş olan cam, bakışları dışarı geçiriyor ama bununla birlikte içerdeki şeyleri de yansıtıyordu. Çok geçmeden büyük bir sıkıntıya kapıldım. Ne sıkıntıydı ama! Bana öyle geliyordu ki, kollarımın arasına yatmış, ağırlığı, kokusu, ılık ısı-

laklığı alçak kökeni doğrulayan devasa bir bedeni tutuyordum. Onu yere uzatmak, bunu yapamıyordum. Ama onu dizlerimin üzerinde çürümeye bırakmak, bunu da hiç yapamıyordum. Bir ürpertiyle sarsıldım ve hâlâ odaya ait olan imgelerim dağıldılar. Her şey sadece gürültüden, parçalanmadan, alçakça indirilen darbelerden ibaretti. Boğuluyordum. Çoktan çökmüş ve insanlara duyduğum kinle hemen yeniden inşa edilmiş bir kulenin tepesinde asılı kalmış gibiydim. Kendim parçalar halinde uçuyordum ama yine de zarar görmemiştim. Bağır-dım, bu kıza seslendim. “Bedenim yanıyor,” dedi kız. Mantosunu açtı ve bana, belirsiz bir dilin ilk biçimlerinin belirlediği ateş lekelerini gösterdi.

Bu beyaz beden üzerine gözlerimi açtım ve onu başımdan savdım. Camdan, kaya yığınlarının yer yer anıyı hangi düşüşle koruduklarını daha iyi görüyordum. Önümde her yerde eskiden olağanüstü binalar yükselmişti ve taşların ağır kalıcılıkları içinde çağrıştırdıkları kadar çökmüş binalardı bunlar. Odanın içinde birkaç adım attım. Bir sandalyeyle kulenin çatısındaki bir çanı çalmaya yarayan bir ipten başka hiçbir şey yoktu. Ürkek ürkek, kapıyı araladım ve karanlığa baktım.

“Bırakın gireyim,” dedi bekleyen kız. “Burası, zifiri gece.”

Ama kendisi ışıktan yoksun oda, dışarının sadece hafif fosforlu ışıltısını aldığı halde, kız odaya girince bir

çığlık attı ve elleriyle gözlerini örttü.

“Evet, siz de, yakan ve aydınlatmayan bu lanetli güneşi görüyorsunuz,” dedim.

Ve yeniden iç karartıcı fırtınanın içine düştüm. Uzak takımyıldızlar gökyüzünde yükseliyorlardı ve neredeyse felç olmuş kımıltısız bakışımın sabrı sayesinde, çok yavaş da olsalar, onları izliyordum. Camı kırdım, ellerim parçalandı, kan damla damla bu yırtıktan gökyüzüne akıyordu. Sonunda gözlerim kapanmış gibi geliyordu bana. Yanıyorlardı, hiçbir şey görmüyordum; beni tüketiyorlardı ve bu yanma, bana kör olmanın mutluluğunu geri veriyordu. Ölüm, diye düşünüyordum. Ama derken daha kötüsü oldu. Görmeyen gözlerimin dibinde her şeyi gören gökyüzü açıldı ve onları karanlığa gömen duman ve gözyaşlarının başdönmesi sonsuza kadar yükselip orada ışık ve ihtişam olarak dağıldı. Kekeleyemeye başladım.

“Ne demek istiyorsunuz?” diye bağırdı kız, beni tokatladı. “Konuşmaya ne ihtiyacınız var?”

Tamamen uyandım.

“Olup bitenleri size iyice açıklamam gerek,” dedim ona. “Son ana dek söylenenlere bir sözcük eklemeye kıskırılacağım. Ama bir sözcük niçin sonuncusu olsun ki? Son söz, artık bir söz değildir, ama bununla birlikte, başka bir şeyin başlangıcı da değildir. Gözlemlerinizi iyi kullanabilmek için, sizden bunu anımsamanızı isti-

yorum: Son sözcük bir sözcük olamaz, sözcüğün yokluğu da değildir, bir sözcükten başka bir şey de değildir. Kekeleyerek dağılacak olursam, uykuya ödemem gereken hesaplarım olacak, uyanacağım ve her şeyin yeniden başlaması gerekecek.”

“Bu kadar ihtiyata ne gerek var?”

“Biliyorsunuz, parola kaldırıldı. Her şeyi kendim üstlenmem gerek.”

“O zaman, elveda.” Bana elini uzattı ve sonra, odanın dibine çekildi.

Cebimden, raslantı eseri tanıştığım bir kadının bana vermiş olduğu çocuk fotoğrafını çıkardım ve onu göz hizasında duvarın üzerine yerleştirdim. Hemen, görüntü patladı; bakışlarımı yaktı, duvarın bir kısmını söktü. Ama, yeniden boşluğun üzerinde açılmış bu delik, bana hiçbir şeyi göstermedi: Görüş alanımı kapatıyor ve özgür ufku ne kadar çok hissedersen, bu özgürlük o kadar çok, boşluğun kendisinin boyun eğdiği bir hiçbir şeyi görmeme gücü oluyordu. Böylesi bir alışverişten hiçbir göz yeniden doğamazdı, bir kelebeğin kanat çırpışı kadar uçarı bir şeydi bu alışveriş. Taş kesildim. Bir anıt ve onu kıran çekiçtim, yere yığıldım. Kulenin sahibi ziyaretime geldiğinde hâlâ yerde uzanmış yatıyordum.

“Nasıl oluyor?” dedi adam bana. “Kendinizi hangi oyunlara kaptırıyorsunuz? Bana gelindiğinde, âdetler ve

kurallar vardır. Sonra, bu kadın kim?"

Yerimden zorlukla doğruldum ve alçak sesle şöyle dedim:

"Görüyorsunuz işte, hiçbir şey bilmiyorsunuz." Ama o kadar zayıftım ki yeniden oturmak zorunda kaldım ve adam boynumun etrafına çanın ipini doladı.

"Oyalanmak için girdiğiniz bu bina hakkında size bilgiler vereceğim. Ayakta kalan son kule bu. Ötekiler gibi yıkılıp gitmemeli. İsterseniz şöyle bir gezin, ama son anda üzerinize yıkıldığını görme umudunu bir yana bırakın."

Sözlerinden gelen soğuğu yeniden hissettim.

"Siz kulenin sahibisiniz," diye mırıldandım. "Onun yıkılmaz olduğuna inanmanız ve düşüşünü önceden görememeniz çok doğal. Ama ben hiçbir şeye sahip değilim."

"Horozun ötüşüne kadar dayanabilerseniz," dedi, sesini yükselterek, "benim Her Şeye Gücü Yeten olduğumu göreceksiniz."

Bu sözleri duyunca güldüm, ama bu gülüş son gücümü de benden aldı. Bu kadar zayıf olup da nasıl konuşabiliyordum? Ne zayıflıktı bu! Ne usançtı! Biliyordum, ölmek için çok çok zayıftım ve yaşamsız bir insanın yaşamakta diretmesinin bütün çirkinlikleriyle kendimi olduğum gibi görüyordum. Yerin efendisi aynı zamanda benim zayıflığımı kötüye kullanmaya çalışıyordu. Ben-

den ne istiyordu? Başımın dönmesiyle alay ediyor, görünüyor, gözden kayboluyor ve: “Yüzüme baksana,” ya da “Beni kim yadsıyabilir ki?” diye bağılıyor, ya da birden şimdiye değin işitmiş olduğum en tatlı, en yatıştırıcı garip bir sesle: “Suç ortağım,” diyordu. Ne sesti ama! “Mümkün mü bu?” dedim, doğrularak. Peki o zaman ne oldu? Ben de onu sevdim ve onu severek, ona meydan okudum. Bir hükümdarın önündeymişçesine onun önünde secde ettim, kendimi kaybettim ve onu efendi bilerek, onu hükümrânlığına zincirledim. Ve öylesine birbirimize bağlandık ki, yeniden kendisi olabilmek için, bana şöyle demeye mecbur hissetti kendini: “Seninle dalga geçiyorum, çünkü bir hayvandan başka bir şey değilim ben.” Ama, bu itiraf üzerine, hayranlığım iki kat arttı ve, sonunda, birbirinin yanında, üzerine konan sinekleri kovan bir hizmetkârın baktığı hüzünlü bir hayvandan başka bir şey kalmadı. Taş gibi dikilen bir güneş ışığı, her ikisini de bir sonsuzluk yanılsamasına hapsediyordu. Safdil bir şaşkınlıkla dinginlikten yararlanıyorlardı.

Kaygının doruk noktasında, onları uyandırmaya gelen kadın oldu. “Kalkın,” diye bağırdı, “bir yangın kolları kasıp kavuruyor ve toprak titriyor.”

Kadın, kendisini kurtarmaları için yalvararak onların önünde diz çöktü.

“Kadınlara özgü yanılsama,” dedi kulenin sahibi.

“Her şey sakin. Gece kentin duvarlarına karşı boşu boşuna çaba harcıyor.”

“İmdat,” diye bağırdı kadın onları yine sarsarak. “Kırları sular kapladı, çölde bir fırtına çıktı.”

Ama ona inanmaz bir havayla baktılar. O an, camı kırık olan pencereden, büyük bir kalabalığın sıkıntı çağrıları yükseldi.

“Mahvolduk,” dedi kadın. “Kent zifiri karanlıklara gömüldü. Bu çöken eski binada kalmaktansa kaçmak daha iyidir.”

“Onun sustursanıza,” dedi kulenin sahibi yanındaki-ne. “Çılgınlıklarıyla uyanışımı berbat ediyor.”

Kadın kapıyı açmaya çalıştı, ama korkunç bir gürültü kuleyi sarstı. “Merdiven çöktü,” diye bağırdı kadın. Rahatsız olan evin efendisi kadının ellerini tuttu: “Ben dünya üzerinde hükmettim, sizi susturmayı Pekâlâ bilirim,” diye homurdanıyordu. Bu zaman zarfında, alevler odayı aydınlatmaya başladılar. “Hadi canım, bu kadar heyecanlanmayın: Pekâlâ birbirimizle anlaşabiliriz.” Bir taş ve kum dalgası binanın üzerine çökerken, kadını sertçe kolları arasında sıktı.

“Ne yazık! Yerin ayaklarımızın altından çekildiğini hissetmiyor musunuz siz?” dedi. Ama adam onu sakinliğiyle yatıştırdı ve kulenin devrilmesi onları dışarı attığında, üçü birden tek bir söz edemedi düştüler.

1935, 1936

SONRADAN

Mallarmé, hiçbir yapıtı yayımlanmamış ve kendisinden bir sunuş ya da destek metni isteyen bir yazara şu yanıtı vermiştir: “Yazarın kaleminden çıkmış önsözlerden bile iğreniyorum ben, değil ki bir başkasının eklediği bir önsözde kötü bir hava bulmayayım. Azizim, gerçek bir kitap sunuşlara itibar etmez, yıldırım aşkı gibi bir yol tutar, tıpkı âşığıyla birlikte olan ve üçüncü bir kişinin, şu kocanın yardımına ihtiyaç duymayan kadın gibi...”

Ben bambaşka bir anlamda yazdım: “*Noli me legere*.^a” Yazara iznini işaret eden okuma yasağı. “Beni okumayın.” “Okunacak bir metin olarak ben, yazarken senden yavaş yavaş varlığını çekip alan tükenişle var kalıyorum.” “Yazdığın şeyi asla bilmeyeceksin, hatta onu sırf bilmek için yazmış olsan bile.”

Yapıttan, sanat yapıtından, yazı yapıtından, söz yapıtından önce sanatçı yoktur, yazar yoktur, konuşan özne de yoktur, çünkü üreticiyi üreten, onu kanıtlayarak doğuran ya da ortaya çıkaran üretimdir (bu, yalınlaştırıl-

^a Yazar, Hz. İsa'ya atfedilen “*Noli me tangere* (Lat.: Bana dokunmayın)” sözünü anırtıyor.

miş bir şekilde, Hegel'in ve hatta Talmud'un öğretisidir: Yapmak, ancak yaparak yapılan varlığı ödüllendirir – neyi yapmayı? belki de herhangi bir şeyi: herhangi bir şeyin önemi üzerine yargı zamana, olup bitene, olup bitmeyene bağlıdır: son yargıyı aramaksızın tarihsel etkenler, tarih denilen şeydir bu.) Ancak, yazılan yapıt yazarı üretir ve kanıtlarsa da, bir kez yapıldı mı, yazarın sadece çözülmesine, yok oluşuna, ayrılışına ve, daha acımasız bir şekilde dile getirilecek olursa, zaten hiçbir zaman kesin biçimde saptanmamış olan ölümüne tanıklık eder: Bir durum saptamasına meydan veremeyen ölümdür bu.

Böylelikle, yapıttan önce, yazar henüz yoktur; yapıttan sonraysa, var kalmaz: Varoluşu adeta güvenilmezdir ve ona “yazar” denir! Daha doğru bir deyişle, “aktör,” kendini abartılı bir şekilde gösterebilmek için her akşam doğan ve ölen, onu görünür kılan gösteri tarafından öldürülmüş, yani herhangi bir mahremiyet içinde kendine özgü ya da gizli bir şey kalmamış gelip geçici şu kişi olur.

“Henüz olmayan”dan “artık olmayan”a, yazar adı verilen şeyin güzergâhı budur; zamanı sadece askıya alınmış değildir, tersine, onu bir kesintiye uğratmasıyla var kılan şeydir.

Monsieur Teste'in ütopyasını hayal eden Valéry'nin, bilmeden, insanların en romantığı olduğuna dikkat

edildi mi? Notlarında safça şunları yazıyor Valéry: “Ego – en büyük yeteneklere sahip olabilecek bir kişi hayal ediyordum – onlara sahip olduğundan emin olduğu için [nasıl?] onlardan hiçbir şey yapmamak üzere. Bir pazar le quai d’Orsay’de, bunu Mallarmé’ye söyledim.” Oysa, her şeyi olabilen ve hiçbir şey yapmayan bu kişi, müzisyen, filozof, yazar ya da sanatçı, yahut Hükümran kimdir? O, tamı tamına, romantik dahidir; kendine ve yaratımına o denli üstün bir Ben’dir ki, görünmeyi kendine gururla yasaklar, demiurgos olmayı kendine reddeden bir Tanrı’dır, yüce de olsa herhangi bir yapıtla kendini sınırlandırmaya tenezzül edemeyen (bak. Duchamp) sonsuz Her Şeye Gücü Yeten’dir. Ya da, olağanüstüyü en sıradan olanda aramak gerekecektir: Hiçbir başyapıt yoktur (böylesi bir “baş,” en büyük, en yüce olmayı kabul etmek ne kadar yoksulluk, ne kadar sıradanlıktır!); ama eğer Teste kendine ihanet ediyorsa, bayağılık gizemiyle, yani onu algılanmayan şey olarak gösteren şey içinde ediyordur. (Temel tasarısı içindeki yeni yetme naifliğini ortaya çıkararak Valéry’nin değerini küçümsemeyi düşünüyor değilim, çünkü bu tasarıya aşırı bir edep istemi eklenmektedir: “Deha” kendinden kaçmaktan, kendini silmekten başka bir şey yapamaz; iz bırakmamak, yaptığı ve hatta olduğu şeyde onu üstün gösterebilecek hiçbir şey yapmamak; onu sonunda bulanı daha değerli kılmak için kendini gizlemeyen tanrısal bilinmeyen, gizli Tanrı olmak, çünkü o, Tanrı olmaktan ya da ken-

dini Tanrı bilmekten utanç duyar – ya da dahası, Tanrı kendine ancak bir bilinmeyen olabilir, yoksa biz onu kendi imgemize göre bir Benlik'le donatırız. İnanmayan biri olan Freud'un, bilinçaltından kendi Tanrı'sını yapmayı düşünüp düşünmediğini bilmiyorum.)

Bu parantezden sonra, güçlüğe dönüyorum. Her zaman kişidişi olan yazı, insanı ya da yazan özneyi değilse bile, yazar olarak yazarı değiştiriyor, kapı dışarı ediyor, ortadan kaldırıyorsa (bazı kişiler onu zenginleştirdiğini, onu olduğundan, yarattığından daha fazla kıldığını – geleneksel yazar kavramı buradan gelmektedir– ya da onun yazara ruhunu ortaya koyma olanağını tanımaktan başka bir amacı olmadığını –yine Valéry– söyleyeceklerdir), evet, eğer yapıt, ne denli küçük olursa olsun, işleyişi içinde, bu denli yıkıcıysa, bu işleyişi yerine getireni bir intiharın eşdeğeri bir şeye sürüklüyorsa, o zaman nasıl olur da işleyişi yerine getiren kişi gün ışığına çıkardığını düşündüğü şeye doğru dönebilir (Ah suçlu Orpheus!), onu takdir edebilir, onu düşünebilir, onda kendini tanıyabilir ve, sonunda, ondan ayrıcalıklı okuru, baş yorumcuyu ya da sadece yorumunu veren ya da zorla benimseten, bilmeceyi çözen, sırrı açıklayan ve ilk ya da son, yeterli yorumcu olduğunu iddia ettiğine göre yorumbilgisel zinciri otoriter bir şekilde kesintiye uğratan (söz konusu olan yazarın ta kendisidir) gayretli yardımcıyı yapabilir?

Noli me legere. Bu olanaksızlığın estetik, etik, varlık-bilimsel bir değeri var mıdır? Bunu daha yakından incelemek gerekirdi. Bu kibar bir çağrı, alışılmadık bir uyarı, kendini her zaman hiçe saydırmaya izin vermiş bir savunmadır. “Lütfen yapmayın...” Eğer yapıtın Eurydike’yle yakınlığı varsa, onu görmek için arkaya dönme talebi –çok alçakgönüllü bu talep– “yasa”nın onu ortadan kaldıracağını (ya da onu en azından herhangi bir ışıktaki çözündürene kadar aydınlatacağını) bilen kişi için bunalıcı olduğu kadar; bütün arzusu, yararsız bir hayalet ya da boş sözcüklerle kuşatılmış bir hiçlikten çok, onu izleyen yakışıklı birinin var olmasını sağlamak olan baştan çıkarıcı için ayartıcıdır. Şairlerin en gizlisi ve en ağzı sıkısı Mallarmé bile, *Bir Zar Atımı*’nın nasıl okunması gerektiği konusunda ipuçları vermektedir. Kafka bile, anlatılarını kız kardeşlerine, bazen bir konferanstaki dinleyicilere okumaktadır; bu gerçekte, onları kendisi için yazı olarak –yazının olumlanması– okuduğu anlamına gelmemektedir; ama Kafka tehlikeli bir biçimde onlara kendi sesini ödünç vermeyi, efsanenin yerine (okunması gereken şey bilmecesi) aynı devinimle anlamını ya da bir anlamı kabul ettiren bir söylemin ve bir mevcudiyetin yaşamsal ve sözlü apaçıklığını koymayı kabul etmektedir.

Böylesi bir ayartma gereklidir. Buna kapılmak belki de kaçınılmazdır. *Madame Edwarda* başlıklı anlatıyı anımsıyorum. Ben hiç kuşku yok ki onu ilk okuyan ve

böylesi bir yapının (sadece birkaç sayfa) her türlü edebiyatın ötesindeki biricik yanını görüp bu haliyle bir yorum kaldırmayacağına ikna olan (dilim tutulacak ölçüde altüst olan) kişilerden biriydim. Georges Bataille’la coşkumu paylaştığım bir iki laf ettim; ama bir yazarla hayranlık duyulan kitaplarından biri üzerine konuşulduğu zaman paylaşılan coşkuda olduğu gibi değil; tersine, onu yazmış olmak onun yaşamına nasıl yetmişse, böylesi bir karşılaşmanın benim yaşamıma yettiğini ona anlatmaya çalışarak. O sıralar işgalin en kötü günlerindeydik. Bu kitapçık –takma bir adla yayımlanan ve ancak birkaç kişinin bildiği, kitapların bu en küçüğü– okurlara el altından ulaşması niteliğiyle, her birimizin (yazar, okur) olası bir mahvında ortadan kaybolmaya yazgılıydı. Göze çarpan bir olaydan geriye hiç iz kalmamıştı. Yapıtın başına neler geldiğini biliyoruz.

Bununla birlikte, ölçülü olmaktan uzaklaşmadan, bir şeyi eklemek isterim. Daha sonraları, savaş bitip de Georges Bataille’ın yaşamı değişince, bu kitabın yeni bir basımının – ya da daha doğrusu gerçek bir basımının yapılması önerisini aldı Bataille. Ve bana bir gün, içime gerçek bir ürküntü salarak, *Madame Edwarda*’ya bir devam yazmayı arzuladığını söyleyip fikrimi sordu. O anda ne diyeceğimi bilemedim ve sanki bir darbe yemişim gibi: “Olanaksız bu. Lütfen, dokunmayın ona,” dedim. Bir daha da sözü edilmedi, en azından aramızda. Yapıta kendi adıyla bir önsöz yazmaktan kendini alamadığı ve

bunu da esasında, hâlâ skandallar uyandıran bir yapıt olarak değerlendirilen bir yazının sorumluluğunu (dolaylı olarak) üstlenmek için yaptığı anımsanır. Ama bu önsöz, ne denli önemli olursa olsun, *Madame Edwarda* başlıklı böylesi mutlak bir yapıta, uyandırdığı geniş boyutlu yorumlardan daha fazla (özellikle Lucette Finas'ın ve daha yakınlarda, Pierre-Philippe Jandin'in) zarar vermedi. Söylenebilecek her şeyi, söyleyebileceğim her şeyi, büyük bir olasılıkla okuma değiştirdiği için böyle oldu. Hayranlık, düşünüp taşınma, başka yapıtlarla bağlantılandırma, onu sürdüren, aynı devinimle ortadan kaldıran ya da eşitleyen aynı şey; eğer edebiyatı yükseltiyorsa, ona hangi değer verilirse verilsin, edebiyat onu tek bir yüksekliğe indiriyor. Geriye bir gece ve bundan böyle her zaman, adına "*Madam Edwarda*" denilen yapıtın hummalı sergilenişine eşit, yazmak sözcüğünün çıplaklığı kalıyor.

* * *

Sonsuz yineleme. Benden, bu iki eski anlatıya bir başlık olmak üzere, kendimle iletişim kurmam isteniyor – içimdeki biri istiyor–; anlatılar o denli eskiler ki (elli yıl kadar) daha önce dile getirilen güçlükleri hesaba katmadan, onları kimin yazmış olduğunu, nasıl yazıldıklarını ve hangi bilinmeyen istere yanıt verdiklerini bil-

mem olanaklı değil. Çevremdeki edebiyat çalışmalarına şaşırtıcı ölçüde yabancı olduğumu ve Valéry, Goethe ve Jean-Paul'a yakınlığım olmakla birlikte sadece klasik denilen edebiyatı bildiğimi anımsıyorum (Bu, yalnızca bir anı, belki de aldatıcı bir anı). Gelecek zamanların cinayetlerle ilgili önbelirtilerinin yankılandığı bu masum metinlere hazırlayacak hiçbir şey yok. "Son sözcük" (1935) derinlikli ve kendimi bir yorum yapmaktan alıkoyacağım bir biçimde yorumlandı. Yayımlanmak üzere yazılan bir metin değildi bu. Bununla birlikte on iki yıl sonra, Henri Parisot'nun yönettiği "Altın çağ" dizisi içinde basıldı. Ancak, sadece ortadan kaybolma araçlarına sahip olan dizinin son kitapçığı, satışa bile sunulmadı (eğer yanılmıyorsam). Başlığa sadık kalmanın bir biçimiydi bu. Kuşku yok ki, hemen sona varmak için yazmaya başlamak (son sözcükle karşılaşma olabilirdi bu), en azından kariyer yapmama, daha başlangıçtan itibaren bitirmek üzere en kısa yolu bulma umudu anlamına gelir (aynı zamanda ya da bu arada, belki de aynı sözleri içeren, ama kesinlikle bitmek bilmeyen, tersine, hiçlik [yokluk] arayışı içinde, oluştan [varlık] kaçmanın olanaksızlığıyla karşılaşan *Karanlık Thomas*'yı yazmakta olduğumu unutmak, dürüstlüğe sığmaz – ki gerçekte bu durum, bir çelişki değil, ölmenin ta kendisindeki mutsuz bir sürekliliğin gereği idi). Bu anlamda anlatı, bitip tükenmez olanı aşmak ve daha çizgisel, ama sıkıntı verecek ölçüde karmaşık bir öykü-

lemeyle sessiz bir karara varabilmek için, yazılması sürmekte olan öteki kitabı daha kestirme yoldan dile getirme girişimi oldu: Dilin ansızın çağırılması, dili desteğinden yoksun bırakmak için alınan alışılmadık karar, *parola* (bundan böyle zorlayıcı ya da olumlayıcı dil olması, yani dil olmaması – ama hayır: Bunu söylemek ve söylememek için her zaman bir söz var), Efendi ve Yargı olmaktan vazgeçiş –kendisi boş olan vazgeçiş– sonunda Kıyamet, evrensel yıkımdan başka bir şey olmayan şeyin keşfi, bunun son Kule'nin yıkılışıyla tamamlanışı, kulenin hiç kuşkusuz Babil Kulesi oluşu ve aynı anda sessizlikle dışarıya atılan kule sahibi (kendisine her zaman “özgü” sözcüğünün tanımını sağlamış olan varlık – bir hayvan şeklinde olsa da, kuşkusuz Tanrı), ego'nun ayrıcalığını muhafaza eden anlatıcı ve büyük bir olasılıkla her şeyi, en alçakgönüllü bir şekilde bilen basit ve harika kız, belki de bundan kaynaklanıyor (bunu biliyor değilim).

Böylesi bir özetleme ya da akıl defteri –böyle bir anlatının paradoksu– başlıca anlatı özelliği olarak, meydana gelmiş olması dolayısıyla, evrensel yıkımı anlatmayı amaçlamaktadır; dolayısıyla anlatının kendisi de, geçmişteyken şimdiden orada olan bir geleceği ilan ederek ya da hiçbir şey olmadığında her zaman olan şeyi söyleyerek, yalvaçsı olduğunu iddia etmediği sürece, olanaksız ya da absürd bir şey olarak muhafaza edilemez: Yani, hiçi taşıyan ve bu için sonsuz yineleme ve

sonsuzluk olan bitip tükenmez süreçten kaçmaması için yok edilişi engelleyen *vardır* sözü.

Aynı zamanda yalvaçsı bir söz; ama benim için (bugün) daha açıklanmaz bir şekilde, çünkü onu, ancak meydana gelen ve daha sonra bilinen olaylarla yorumlayabilirim, öyle ki, bu sonraki bilgi, “İdil” ya da mutlu fikir azabı (1936) diye adlandırılmış olan bilgi –yazınsal bir karşıtlama mıdır bu?– anlatıyı aydınlatmaz, ama anlaşılmayı ondan çeker alır. Camus onu “bildik” kılacağı için hemen tanıdığım izlektir bu; yani onun imlediği şeyin karşıtı, birkaç yıl sonra, ilk sözcüklerden itibaren gösterilir: “Yabancı.” Yabancı kimdir? Burada yeterli bir tanım yoktur. Dışarıdan gelir. İyi karşılanır, ama tabi olamayacağı ve onu her şekilde –ölümün eşğinde– sınava çeken kurallara göre. Kendisi, bundan “ahlak”ı çıkaracak ve yeni gelenlere sergileyecektir: “Bu evde yabancı olmanın zor olacağını öğreneceksiniz. Yabancı olmaktan kurtulmanın kolay olmadığını da öğreneceksiniz. Ülkenizi özlüyorsanız, burada onu özlemek için her gün daha çok neden bulacaksınız; ama eğer onu unutmayı ve yeni yerinizi sevmeyi başarırsanız, sizi bir kez daha yersiz yurtsuz olarak yeni bir sürgüne başlayacağınız evinize gönderecekler.” Sürgün ne psikolojiktir ne de varlıkbilimseldir. Sürgün kişi onu olmaya razı olmaz ve ondan vazgeçmeye, sürgünden kendine bir ikamet etme tarzı yapmaya da daha fazla yanaşmaz. Göç eden kişi, bir evlilik yoluyla yurttaşlığa geçmeye

kışkırtılır, ama her zaman göç eden biri olarak kalır. Çıkışın olmadığı yerde kaçmak, dışarının çağrısını yeniden diriltten taleptir. Boşuna bir girişim midir bu? Hapishane bir hapishane değildir. İhmalleri ayartma ve yarılsama olacak bir özgürlüğün aldatıcı görünüşüne ait olmadıkça, muhafızların zaafı vardır. Aynı şekilde, yasayı istemeye istemeye uygulayanların aşırı kibarlıkları, hatta içten canayaklıkları, sessiz ve bükülmez “inceliğe” benzemez; bu incelik ki, birkaç yıl sonra, kendilerini anlık olarak güven verici bir düzen içinde yaşatan maskeli barbarlığı tanımaktan aciz olan gönüllü köleleri sahte insanlıklarının tuzağına düşürecektir.

Ve yine de, sonradan, bunu düşlememek zordur. Toplama kamplarında mahkûm edilenler, bir yerden bir başka yere taş dağlarını taşıdıklarında ve sonra onları başlangıç noktasına geri getirdiklerinde ve bunu bir piramidin şanı için değil de, işin ve hüznünlü işçilerin yıkımı için yaptıklarında, toplama kamplarının bu saçma çalışmalarını akla getirmemek olanaksızdır. Bu, Auschwitz’de olmuştur, Gulag’da olmuştur. Bu olgu şunu gösterme eğilimindedir: Eğer düşsel olan bir gün gerçek olma riskini taşıyorsa, kendisinin sıkı denebilecek sınırları olmasından ve en kötüyü kolaylıkla öngörmesinden ötürüdür, çünkü en kötü her zaman en kolay olandır ve her zaman kendini yineler.

Ancak, “İdil”in daha şimdiden tehditkâr bir gelece-

ğın okunması olarak yorumlanabileceğini düşünmüyorum. Tarih anlamı elde tutmaz, tıpkı her zaman ikircikli –çoğul– anlamın, en trajik ve en büyük olsa da, kendini tarihsel gerçekleştirmeye indirgenmeye izin vermesi gibidir bu. Anlatının çevirilememesinden ötürüdür bu. Anlatı, çevresinde kendini hazırlar görüldüğü ve aydınlığa kavuşmadan hemen kendini ortaya koyan bir gizin gerilimiye, sadece, şifrenin çözülmesi ya da bir yorum oyununa neden olabilecek kendi devinimini bildirir, ama kendisi orada kalır ve sırası gelince yabancı olur. Bana öyle geliyor ki, umutsuz bir yazgının mutsuz olanaklarını sergiler görünmesine karşın, anlatının anlatı olarak hafif, aldırıışsız ve gizli ya da ağırbaşlı bir anlam iddiasının ne ağırlaştırdığı ne de karanlıklaştırdığı bir açıklıkta olması bundan kaynaklanmaktadır. Başlığıyla bağlantılı olarak içerdiği sorgulamanın, hepsi de gerekli olarak naif ya da kolaycı, farklı biçimlerde dile gelebileceği söyleniyor bana: Sözgelimi, böylesi bir dünyada, efendilerin mutluluk sorunu niçin bu kadar önemli ve sonuç olarak her zaman çözümsüzdür? Görünüşler, sadece görüşler vardır ve bunlara nasıl güvenilebilir? Bu görüşler başka hiçbir şeye nasıl götürülemezler? Ya da bu, en mutsuz olayları doğal bir şey olarak kabul eden bir toplumun aynı zamanda ya da bundan ötürü, ya da bütün bunlara kayıtsızlıkla, özünde, idile benzer olmasından mıdır? Sorular bunlardır, ama bunlar yanıt verilemeyecek kadar genel ya da onla-

ra verilecek herhangi bir yanıtta soru olarak kalmayacak sorulardır. Anlatı belki de onları taşır, ama anlatının sorgulanmaması, sorularla bir içeriğe, başka türlü dile getirilebilecek hiçbir şeye indirgenmemesi koşuluyla olur.

Her bakımdan mutsuz anlatı. Ama tam da, anlatı olarak, söylemesi gereken her şeyi söyleyen, ya da daha iyi bir deyişle, aynı zamanda yazıya çevirdiği ağırbaşlı ya da ikircikli anlamın öncesinde bir ön açıklık olarak kendini ortaya koyan şey, işte idil olan şey budur, duyurduğu şeyler dolayısıyla haksız ve aşağılayıcı, hissettirdiği ve durmadan bir çekiciliğe dönüştürme riski içinde olan talihsizlikte mutlu küçük idol. Anlatının yasadır bu, mutluluğudur ve ondan ötürü de mutsuzludur, yoksa, Valéry'nin Pascal'de kınadığı gibi, güzel bir biçimin zorunlu olarak her türlü trajik gerçeğin dehşetini ortadan kaldırıp onu katlanabilir, hatta zevkli (katharsis) kılabileceğinden ötürü değil. Ama bir biçimin ve bir içeriğin, bir gösterenin ve bir gösterilenin her türlü ayırımından önce, hatta sözcelem ile sözce arasındaki paylaşımdan önce, nitelendirilemez olan Değiş, iletilen şeylerin donukluğu ya da bilmecesi ya da korkunç dehşeti tarafından hiçbir zaman karanlıklaştırılmadan, açıkça işitmeye zemin hazırlayan bir "anlatı sesi"nin ihtişamı vardır.

Bana göre, bu yüzden ve çok haklı gerekçelerle ol-

makla birlikte Adorno'nun belirttiğinden başka bir şekilde, Auschwitz'in bir kurmaca-anlatısının olamayacağını söyleyeceğim (*Sophie'nin Seçimi*'ne imada bulunuyorum). Tanıklık etme gerekliliği, sadece olanaksız tanıkların –olanaksızın tanıklarının– her biri kendi bireyselliğinde olmak üzere, getirebilecekleri bir tanıklığın zorunluluğudur; bazıları hayatta kalmışlardır, ama onların hayatta kalışları artık yaşam değildir, canlı olumlama-dan kopuştur, yaşam adı verilen bu iyiliğin (özsever yaşam değil, başkası için yaşam) artık hiçbir şeyi el değmeden bırakmayan kesin hasara uğramış olmasının doğrulanmasıdır. Buradan yola çıkılırsa, her türlü anlatının, hatta her türlü şiir yapıtının, üzerine başka bir dilin oturacağı dayanağı, en sıradan sessizlikte beklenen bu konuşma mutluluğunun ortadan kalkmasıyla yitirmiş olduğu söylenebilir. Unutuş hiç kuşkusuz kendi yapıtını ortaya koyar ve hâlâ yapıt ortaya konulmasına olanak verir. Ama bu unutuşa, içinde her türlü olanağın kaybolduğu bir olayın unutuluşuna, boşu boşuna, çok eski zamanların rahat bırakmadığı zayıf ve anısız bir bellek yanıt verir. İnsanlık, aralarından bazı kişilerin (yaşamın kendisini, sürekli bir mevcudiyet vaat edilmiş olan bir halkın neredeyse tamamını temsil edenler) uğradığı korkunç yıkımla, bütünlüğü içinde ölmek zorunda kalmıştır. Bu ölüm hâlâ sürmektedir. Bundan ise, her zaman temel olan sonu yineleme bizim için alışılır kılmadan, hiçbir zaman sadece bir kez ölmeme zorun-

luluğu ortaya çıkar.

Sözü yeniden, Auschwitz öncesi bir anlatı olan “İdil”e getiriyorum. Şu da var ki, ölümle son bulmayan ve bu ölümün karanlıklaştırmayacağı bir göçebeliğin anlatısıdır bu; çünkü anlatı, yabancıya yabancı olan, “olağanüstü ve zafer dolu gökyüzünün” olumlanmasıyla sonuçlanır. Ve anlatı, söylenilen şeylerin ışığının, en mutsuz sözde bile, yıldızsız geceyi, karanlık gecenin her zaman şeklini değiştiren şu hafif ve havamsı ışıma şeklinde aydınlatmaktan geri kalmayacağını söyler. Adeta zifiri karanlıklar hâlâ bitmez tükenmez günün ışımasıymışçasına – bu mutluluk mudur, yoksa bir mutsuzluk mu? – evet dahası, bitmez tükenmez günün ışımasıymışçasına, ilk günün pırlıtsıymışçasına.

Auschwitz öncesi anlatı. Hangi tarihte yazılmış olursa olsun, bundan böyle her anlatı Auschwitz öncesi olacaktır. Yaşam belki de sürmektedir. *Başkalaşım*’ın sonunu anımsayalım. Gregor Samsa sıkıntılar ve yalnızlık içinde ölür ölmez her şey yeniden doğar ve kız kardeşi, ailenin en merhametlisi olduğu halde, kendini, ona genç vücudunun vaat ettiği yeniden doğuşun umuduna bırakır. Kafka’nın kendisi, güneşin üzerine bir gölge düşürdüğünü ve kendisi ölüp gidince, ailesinin daha mutlu olacağını düşünmüştü. Derken öldü ve ne oldu? Beklenecek bir şey yoktur; hemen hemen bütün sevdikleri, adları ne denli farklı olursa olsun, hepsi de şu aynı

SONSUZ YİNELEME

adı taşıyan kamplarda yaşamlarını yitirdiler: Auschwitz.

Birinin “İdil”i ya da “Son Sözcük”ü okumasını umamayacağım perspektif (perspektif olmayan) budur. Ve yine de, cümlesiz ölüm üzerine bile, belki de son olmaksızın, sona kadar düşünmek gerekir. “Karşı kıyıdan bir ses geliyor. Bir ses daha önce söyleneni kesintiye uğratıyor” (Emmanuel Levinas).

Maurice Blanchot

Sonradan Sonsuz Yineleme

“Bu evde yabancı olmanın zor olduğunu, aynı zamanda yabancı olmaktan kurtulmanın kolay olmadığını öğreneceksiniz. Kendi ülkenizi özlerseniz, buralarda her gün onu özlemek için daha çok neden bulacaksınız; ama unutmayı ve yeni yerinizi sevmeyi başarırırsanız, sizi kendi ülkenize göndereceğiz ve orada bir kez daha yersiz olacağınızdan yeni bir sürgüne başlayacaksınız.”

Fransız edebiyatının özgün sesi Blanchot’dan iki anlatı ve (belki de) bir sonsöz. Blanchot dilin en ulaşılmaz kıyılarında dolaşarak okuru düşsel (belki de fazlasıyla gerçek) bir yapbozu çözmeye çağırıyor.

ISBN 975-8240-21-0

9 789758 240210

